

Ústav zemědělské ekonomiky a informací

**Statistická šetření ekologického zemědělství
provedená v roce 2009**

**výstup tématického úkolu MZe ČR
č. 4212/2010**

(aktualizovaná verze k 16.6.2010)

**Ivana Darmovzalová
Andrea Hrabalová
Martina Dittrichová
Kamila Koutná**

Brno, červen 2010

Obsah

Obsah.....	2
Seznam tabulek	3
Seznam grafů.....	3
Seznam zkratk	4
Úvod.....	5
Metodika sběru dat	5
Část I. - Základní statistická data.....	8
1. Vývoj ekologického zemědělství v ČR	8
2. Rostlinná výroba a produkce na ekologických farmách.....	14
3. Živočišná výroba a produkce na ekologických farmách.....	20
4. Další informace o ekologických farmách.....	24
4.1. Souběh ekologického a konvenčního hospodaření na ekofarmách (rok 2009) ...	24
4.2. Data o hospodářském výsledku na ekofarmách (rok 2008)	25
4.3. Počet pracovníků na ekofarmách (rok 2008).....	26
5. Počet registrovaných subjektů v ekologickém zemědělství ČR za rok 2009	28
Část II. - Data o prodeji a užití produkce ekofarem	33
6. Způsob uplatnění vyprodukované produkce na ekofarmách za rok 2008.....	33
6.1. Způsob užití rostlinné produkce	34
6.2. Způsob užití živočišné produkce	37
7. Prodej bioproduktů na konvenčním trhu v roce 2008	39
8. Zpracování bioproduktů na ekofarmách v roce 2008	39
9. Přímý prodej bioproduktů a biopotravin na ekofarmách v roce 2008.....	41
10. Doporučení ekozemědělců k zajištění rozvoje domácího trhu s biopotravinami ..	42
Závěr.....	43

Seznam tabulek

Tab. 1 Vývoj výměry plochy a počtu farem v ekologickém zemědělství ČR.....	8
Tab. 2 Velikostní struktura ekofarem v roce 2008 a 2009	9
Tab. 3 Počet ekofarem a výměra ekologických ploch v krajích ČR v roce 2009	10
Tab. 4 Zastoupení ekologických ploch dle užití půdy na jejich celkové výměře v krajích ČR v roce 2009.....	12
Tab. 5 Vývoj struktury půdního fondu v ekologickém zemědělství ČR (1999 – 2009).....	13
Tab. 6 Srovnání struktury půdního fondu v ekologickém zemědělství ČR v letech 1999, 2003, 2005, 2008 a 2009.....	13
Tab. 7 Struktura, produkce a výnos plodin na ekofarmách ČR v roce 2009.....	15
Tab. 8 Plochy a produkce v EZ v letech 2008 a 2009 a srovnání s celkovou osevní plochou a produkcí v ČR v roce 2009	18
Tab. 9 Struktura užití půdy v EZ v krajích ČR v roce 2009	19
Tab. 10 Počet zvířat na ekologických farmách ČR v roce 2007, 2008 a 2009	20
Tab. 11 Počet všech přežvýkavců na ekologických farmách ČR v roce 2008 a 2009.....	22
Tab. 12 Živočišná bioprodukce na ekologických farmách ČR v roce 2008 a 2009.....	23
Tab. 13 Souběh ekologického a konvenčního hospodaření na ekofarmách v roce 2009.....	24
Tab. 14 Podíl ziskových ekofarem dle zaměření produkce (užití půdy) v roce 2008.....	26
Tab. 15 Počet pracovníků na ekologických farmách ČR v roce 2008	27
Tab. 16 Počet registrovaných subjektů v ekologickém zemědělství ČR k 31.12.2009	28
Tab. 17 Počet registrovaných subjektů v ekologickém zemědělství ČR k 31.12.2008	28
Tab. 18 Vývoj a struktura registrovaných subjektů v EZ ČR v roce 2009	29
Tab. 19 Počet výrobců biopotravin v krajích ČR v roce 2009	30
Tab. 20 Výrobci biopotravin dle druhu ekonomické aktivity v roce 2008 a 2009 - subjekty..	31
Tab. 21 Výrobci biopotravin dle druhu ekonomické aktivity v roce 2008 a 2009 - provozovny	32
Tab. 22 Způsob uplatnění rostlinné produkce ekofarem v roce 2008 a srovnání s objemem plánované produkce na tento rok	36
Tab. 23 Způsob uplatnění živočišné produkce ekofarem v roce 2008 a srovnání s objemem plánované produkce na tento rok	38
Tab. 24 Důvody pro prodej bioprodukce na konvenčním trhu	39
Tab. 25 Počet a zaměření faremních zpracovatelů bioproduktů v roce 2008 a 2009.....	40
Tab. 26 Struktura zpracovávaných bioproduktů na ekofarmách v roce 2008.....	41
Tab. 27 Doporučení pro zajištění rozvoje trhu s biopotravinami.....	42

Seznam grafů

Graf 1 Vývoj počtu farem a celkové plochy v EZ a podílu na celkovém ZPF (1990-2009)	9
Graf 2 Počet ekofarem a výměra ekologických ploch v krajích ČR v roce 2009	11

Seznam zkratek

AEO	Agroenvironmentální opatření
AWU	Annual Work Unit (počet pracovníků přepočtených na plný úvazek)
BIO	označení produktu získaného v ekologickém zemědělství
ČR	Česká republika
ČSÚ	Český statistický úřad
ČÚZK	Český úřad zeměměřický a katastrální
DJ	dobytčí jednotka
EU	Evropská unie
EZ	ekologické zemědělství
FSS	Farm Structure Survey (Strukturální šetření v zemědělství ČR)
ha	hektar (měrná jednotka)
HV	hospodářský výsledek
IČ	identifikační číslo
KBTPM	krávy bez tržní produkce mléka
kg	kilogramy (měrná jednotka)
KO	kontrolní organizace
ks	kusy (měrná jednotka)
l	litry (měrná jednotka)
MZe	Ministerstvo zemědělství České republiky
n.a.	data nemají smysl (not applicable)
n.d.	data neexistují (no data)
NACE	klasifikace ekonomických činností (dříve OKEČ)
OP	orná půda
PO	přechodné období
RRD	rychle rostoucí dřeviny
RV	rostlinná produkce
t	tuna (měrná jednotka)
TK	trvalé kultury
TTP	trvalé travní porosty
ÚZEI	Ústav zemědělské ekonomiky a informací
z.p.	zemědělská půda
ZPF	zemědělský půdní fond
ŽV	živočišná výroba

Úvod

Tato zpráva je výstupem tématického úkolu po názvem „Statistická šetření ekologického zemědělství“, který navazuje na předchozí šetření z let 2007 a 2008. Zadavatelem úkolu je Ministerstvo zemědělství ČR (MZe), odbor ekologického zemědělství a obnovitelných zdrojů energie. Hlavním účelem tématického úkolu je:

- a) sběr údajů ze všech ekofarem potřebných ke splnění povinných závazků vůči Evropské komisi dle nařízení Rady (ES) 834/2007 (tj. vyplnění statistických informací o ekologickém zemědělství, které jsou definovány Eurostatem a jejichž hlášení je povinné pro všechny členské státy),
- b) sběr informací nutných z pohledu MZe k hodnocení vývoje sektoru a implementované politiky.

Ústav zemědělské ekonomiky a informací (ÚZEI) byl pověřen MZe provést v rámci tohoto úkolu také nově výzkum zaměřený na analýzu rozsahu zpracování, odbytu a trhu s biopotravinami v České republice včetně vývozu a dovozu bioproduktů a biopotravin. V souvislosti s tím je tato zpráva nově rozšířena a obsahuje kromě dříve uváděných základních statistických údajů o bioprodukci ekofarem, také informace o způsobech uplatnění produkce ekofarem, rozvoji faremního zpracování a významu přímého prodeje z farem.

Součástí výstupu tohoto tématického úkolu je pak také samostatná zpráva zaměřená na analýzu výrobců a distributorů registrovaných v ekologickém sektoru a maloobchodních řetězců s cílem jednak posoudit schopnost domácí produkce bioproduktů uspokojit potřeby výrobců a následně distributorů biopotravin a dále odhadnout velikost trhu s biopotravinami (tj. spotřebu biopotravin) a poskytnout informace o možnostech rozvoje trhu biopotravin v budoucnu pro aktéry na trhu i pro státní sféru.

Vzhledem k rostoucímu významu ekologického zemědělství a rostoucí potřebě informací o stavu a vývoji tohoto sektoru je záměrem MZe provádět tato šetření prostřednictvím ÚZEI dlouhodobě a pravidelně v ročních intervalech.

Metodika sběru dat

Sběr statistických dat z ekofarem je v současné době prováděn ve spolupráci s kontrolními organizacemi, které jsou pověřeny MZe výkonem kontroly a certifikace v ekologickém zemědělství. Jedná se o následující kontrolní organizace: KEZ o.p.s. se sídlem v Chrudimi, ABCert AG a Biokont CZ, s.r.o. obě se sídlem v Brně.

Data jsou sbírána prostřednictvím jednotlivých inspektorů kontrolních organizací přímo na farmě v den řádné kontroly, tedy v průběhu celého roku 2009. Podkladem je dotazník zpracovaný ÚZEI, který je každoročně aktualizován dle požadavků Evropské komise/Eurostatu a případně MZe. Mezi povinné statistické údaje dle aktuální EU legislativy patří:

- počty subjektů v EZ ke konci roku (ekozemědělci, výrobci, distributoři, dovozci ze a vývozci do třetích zemí a ostatní subjekty jako např. výrobci krmiv a osiv),
- data o rostlinné bioprodukci a plochách v EZ (v členění na plochy v konverzi, po konverzi a celkem),
- data o počtu zvířat v EZ a jejich živočišné bioprodukci,
- údaje o zpracované bioprodukci dle typu aktivity (počty subjektů a nově i objem produkce vyjádřený dosaženým obratem).

Dotazník pro rok 2009 zahrnoval následující okruhy:

Část I. - Základní statistická data

- a) Základní informace o farmě (identifikace farmy včetně data registrace v EZ),
- b) Informace o rostlinné výrobě a její produkci na farmě (plochy pěstovaných plodin v rozdělení na plochy v přechodném období a plně ekologické, objem celkové produkce z ekologických ploch a odhad zemědělce kolik % produkce skutečně prodá jako bioprodukt),
- c) Informace o živočišné výrobě a její produkci na farmě (počet zvířat dle základních kategorií chovaných na ekofarmě v den kontroly, objem celkové produkce z těchto zvířat a opět odhad zemědělce kolik % produkce skutečně prodá jako bioprodukt),
- d) Informace o farmě (informace o tom, zda je farma celá v EZ a pokud není, jaké plochy či kategorie zvířat má v konvenci, informace o počtu pracovníků na farmě, hospodářském výsledku v předchozím roce a zda farma v předchozím roce již mohla prodat nějakou svoji produkci s certifikátem jako bioprodukt).

Část II. - Data o prodeji a užití produkce ekofarem

(Pozn.: tuto druhou část dotazníku vyplňovaly pouze ekofarmy, které mohly prodat v roce 2008 nějakou svoji produkci již jako bioprodukt.)

- e) Celková rostlinná a živočišná produkce realizovaná v roce 2008 a její uplatnění (objem skutečné celkové produkce vyprodukované na ekofarmě a určení jejího uplatnění – buď prodej na domácím trhu nebo export, a to jako bioprodukt nebo produkt konvenční anebo jako spotřeba v rámci farmy),
- f) Způsob prodeje pěti nejdůležitějších bioproduktů (určení prodaného objemu, hlavní distribuční cesty a realizované ceny),
- g) Rozsah faremního zpracování a přímého prodeje z farem (identifikace farem, které realizují zpracování a / nebo přímý prodej na ekofarmě, specifikace takto realizovaných bioproduktů a podíl této činnosti na celkovém obrátu farmy).

Vzhledem k rostoucímu počtu ekologických zemědělců i zjišťovaných údajů a nutnosti usnadnit proces sběru dat, bylo ÚZEI v polovině roku 2009 zprovozněno webové rozhraní s cílem umožnit jednotlivým inspektorům vkládat zjištěná data přímo do předpřipraveného dotazníku v elektronické podobě a odkudkoli. Dotazník pro rok 2009 fungoval na www.ezdotaznik.cz a každý inspektor po uvedení hesla mohl vkládat údaje svojí ekofarmy. Následně pracovník ÚZEI vyplněné dotazníky kontroloval a odsouhlasil. V případě nesrovnalostí systém umožňuje vepsat komentáře a vrátit dotazník danému inspektorovi k opravám. Snahou zavedení webu bylo nahradit jednak dosavadní papírovou formu vyplňování dotazníků s následným vkládáním údajů pracovníkem ÚZEI, zejména pak zrychlení komunikace mezi ÚZEI a inspektory při kontrole a vyjasňování vyplněných údajů. Po prvním zkušebním roce nyní ÚZEI pracuje na vylepšení systému s cílem zabudovat křížové kontroly, které by automaticky vyhledávaly chyby nebo chybějící údaje a tím by se zkrátila doba nutná pro kontrolu správného vyplnění jednotlivých dotazníků.

Při využívání výsledků prezentovaných v této zprávě je třeba vzít v úvahu následující:

- a) Údaje v této zprávě o počtech ekozemědělců, výměře jednotlivých kategorií užití půdy a počtech zvířat na ekofarmě se liší od oficiálních údajů MZe publikovaných každoročně jako „Základní statistické údaje ekologického zemědělství k 31.12. daného roku“ na webu ministerstva.

Např. dle těchto údajů hospodařilo k 31.12.2009 ekologicky již 2 689 ekozemědělců, a to na výměře 398 407 ha, přičemž dominovaly trvalé travní porosty (TTP) s 329 232 ha, orná půda dosáhla 44 906 ha a plocha trvalých kultur (vinice, sady a nově i chmelnice) vzrostla na 4 332 ha. Zbylou výměru zaujímal tzv. ostatní plocha, což je nezemědělská plocha zahrnující rybníky, plochy rozptýlené zeleně apod.

Naproti tomu v šetření ÚZEI vyplnilo dotazník za rok 2009 celkem 2 739 respondentů s celkovou výměrou půdy v EZ 376 923 ha. TTP zaujímaly 328 753 ha, orná půda 43 827 ha a trvalé kultury 4 343 ha. Toto šetření zahrnuje pouze zemědělsky využívanou půdu.

Hlavním důvodem rozdílnosti těchto údajů je odlišný termín jejich zjišťování. MZe získává údaje od kontrolních organizací z jejich evidence k 31.12. daného roku, zatímco data v rámci ÚZEI šetření jsou sbírána v průběhu celého roku a v mnohem větším detailu. V šetření ÚZEI jsou tedy zahrnuti i ekozemědělci, kteří sice k 31.12. již ekologicky nehospodařili, ale v průběhu roku u nich byla provedena řádná inspekce a vyplněn dotazník. Navíc jsou zahrnuti i chovatelé včel bez vlastní půdy, kteří nejsou dle zákona o EZ považováni za ekozemědělce. Jinak řečeno, v šetření ÚZEI je zachycen stav dané farmy (tj. výměra a počty zvířat) ke dni kontroly a nikoli k 31.12. daného roku.

- b) Údaje o objemu bioprodukce se mohou lišit od skutečně vyprodukovaného objemu bioproduktů. Je to způsobeno tím, že tato data jsou sbírána v průběhu celého roku během inspekci na farmě, tedy u některých farem i v době, kdy ještě nedošlo ke sklizni a ekozemědělec svoji produkci odhaduje dopředu.

Vzhledem k tomu, že tato data je nutné nejpozději k 1.7. následujícího roku odeslat na Eurostat, není zatím možné provést sběr skutečných reálných objemů produkce zpětně v průběhu následujícího roku.

Část I. - Základní statistická data

Cílem této části zprávy je prezentovat základní statistické údaje o stavu ekologického zemědělství v ČR (tj. o struktuře pěstovaných plodin, počtu chovaných hospodářských zvířat a celkové bioprodukci na českých ekofarmách) v roce 2009.

1. Vývoj ekologického zemědělství v ČR

Dle oficiálních údajů MZe, získaných od kontrolních organizací, celková výměra ekologicky obhospodařovaných ploch vzrostla na téměř 400 tis. ha k 31.12.2009, což představuje 9,38 % podíl na celkové zemědělské půdě ČR (viz. Tab. 1). V absolutním vyjádření jde o nejvyšší nárůst plochy v celé historii vývoje EZ (tj. nárůst o 56 775 ha). Obdobně i nárůst počtu registrovaných ekologických zemědělců na celkových 2 689 subjektů (tj. o 743) představuje nejvyšší absolutní nárůst od roku 1990. Ke konci roku 2009 hospodařilo ekologickým způsobem přes 8 % registrovaných zemědělských podnikatelů v ČR.

Průměrná velikost ekofarmy poklesla na 148 ha v roce 2009 a trvale klesá od roku 2001, kdy dosáhla největší výměry 333 ha. Znamená to, že do EZ vstupují nově farmy s nižší výměrou a dále je to také způsobeno dělením stávajících farem na menší celky v rámci vstupu tzv. mladých zemědělců. Přesto stále platí, že výměra průměrné ekofarmy je větší než průměrná výměra farmy konvenční. Celkový vývoj ekologického zemědělství v ČR od roku 1990 je znázorněn níže (viz. Graf 1).

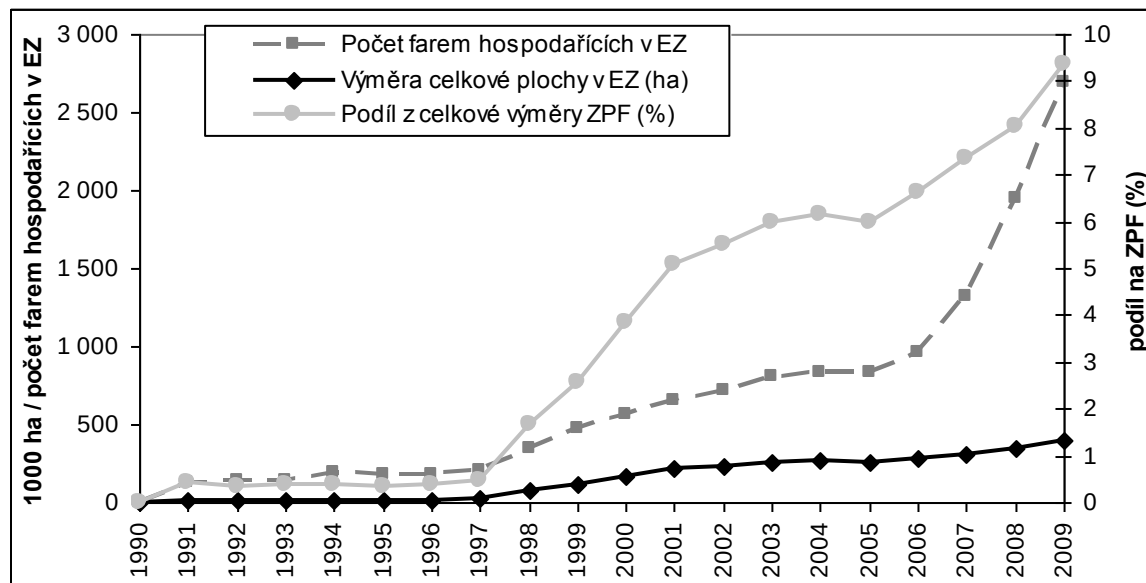
Tab. 1 Vývoj výměry plochy a počtu farem v ekologickém zemědělství ČR

Rok	Počet farem hospodařících v EZ	Celková plocha v EZ (ha)	Podíl z celkové výměry ZPF (%)	Meziroční změna počtu farem v EZ (%)	Meziroční změna celkové plochy v EZ (%)
1990	3	480	-	-	-
1991	132	17 507	0,41	-	-
1992	135	15 371	0,36	2,3	-12,2
1993	141	15 667	0,37	4,4	1,9
1994	187	15 818	0,37	32,6	1,0
1995	181	14 982	0,35	-3,2	-5,3
1996	182	17 022	0,40	0,6	13,6
1997	211	20 239	0,47	15,9	18,9
1998	348	71 621	1,67	64,9	253,9
1999	473	110 756	2,58	35,9	54,6
2000	563	165 699	3,86	19,0	49,6
2001 ¹⁾	654	217 869	5,09	16,2	31,5
2002	721	235 136	5,50	10,2	7,9
2003	810	254 995	5,97	12,3	8,4
2004	836	263 299	6,16	3,2	3,3
2005	829	254 982	5,98	-0,8	-3,2
2006	963	281 535	6,61	16,2	10,4
2007	1 318	312 890	7,35	36,9	11,1
2008	1 946	341 632	8,04	47,6	9,2
2009	2 689	398 407	9,38	38,2	16,6

¹⁾ Pro výměru celkové plochy v EZ v roce 2001 existují dva různé oficiální údaje 218 114 ha a 217 869 ha.

Zdroj: Mze (údaje vždy k 31.12. daného roku); vlastní výpočty ÚZEI

Graf 1 Vývoj počtu farem a celkové plochy v EZ a podílu na celkovém ZPF (1990-2009)

Zdroj: MZe (údaje vždy k 31.12. daného roku)

Z pohledu velikostní struktury ekologických podniků je nejčastější rozloha ekofaremu v rozmezí 10 až 50 ha (34,1 %), což je také kategorie trvale s největším nárůstem počtu ekofaremu (o 376 proti roku 2008, tj. o 70 %). Naopak stagnuje počet ekofaremu s výměrou nad 1 000 ha (76 ekofaremu). Přesto ČR patří k zemím, kde průměrná velikost ekofarmy výrazně převyšuje evropský průměr, který se pohybuje okolo 40 ha.

Při srovnání ekofaremu dle výměry ploch je dominující dlouhodobě kategorie s výměrou od 500 do 1 000 ha (29,7 %). Následující kategorií je od roku 2008 kategorie s výměrou 100 až 500 ha (29,6 %), která vystřídala kategorii s výměrou 1 000 až 2 000 ha (23,5 %). Stále však platí, že téměř 60 % plochy v EZ je obhospodařováno velkými zemědělskými podniky s převahou TTP. (Pozn.: největší ekologický podnik v roce 2009 dosáhl výměry 2 605 ha).

Z dlouhodobého hlediska dochází k nejrychlejšímu nárůstu u ekofaremu s malými výměrami (ve srovnání s rokem 2006 o 624 % u podniků do 5 ha a o 576 % u podniků od 5 do 10 ha). Jedná se většinou o rodinné ekofarmy se smíšenou výrobou a pestrou škálou hospodářských zvířat.

Tab. 2 Velikostní struktura ekofaremu v roce 2008 a 2009

Velikostní skupiny faremu dle výměry (ha)	2008				2009				Meziroční změna 2009/08	
	Počet		Plocha		Počet		Plocha		Počet (%)	Plocha (%)
	(abs.)	(%)	(ha)	(%)	(abs.)	(%)	(ha)	(%)		
0 až < 5	259	14,1	503,4	0,1	391	14,5	814,2	0,2	51,0	61,7
5 až < 10	164	8,9	1 206,0	0,4	257	9,6	1 872,1	0,5	56,7	55,2
10 až < 50	541	29,5	14 126,8	4,1	917	34,1	23 505,3	5,9	69,5	66,4
50 až < 100	254	13,8	18 444,4	5,4	367	13,6	26 150,4	6,6	44,5	41,8
100 až < 500	403	22,0	94 761,3	27,7	516	19,2	117 805,7	29,6	28,0	24,3
500 až < 1000	137	7,5	100 062,7	29,3	165	6,1	118 258,5	29,7	20,4	18,2
1000 až < 2000	65	3,5	88 595,5	25,9	69	2,6	93 576,0	23,5	6,2	5,6
2000 a více	11	0,6	24 068,2	7,0	7	0,3	16 425,0	4,1	-36,4	-31,8
Celkem	1 834	100,0	341 768,3	100,0	2 689	100,0	398 407,4	100,0	46,6	16,6

Zdroj: Mze (údaje vždy k 31.12. daného roku); vlastní výpočty ÚZEI

Regionální rozmístění ekofarek a jejich obhospodařovaných ploch v rámci jednotlivých krajů ČR je uvedeno níže (viz. Tab. 3). Prezentované údaje vycházejí z oficiálních údajů MZe ke konci roku 2009. Ekologicky obhospodařované plochy byly přiřazeny k jednotlivým krajům dle adresy provozovny ekofarmy nikoli jejího sídla, tedy dle skutečné lokality hospodaření.

Hlavními oblastmi EZ jsou tradičně méně příznivé horské a podhorské oblasti ČR. Největší plochy ekologicky obhospodařované půdy se nacházejí v pohraničních hornatých okresech Jihočeského, Karlovarského, Moravskoslezského a Ústeckého kraje (viz. Graf 2). V těchto krajích se nachází více jak polovina ploch v EZ (51,8 %) a je zde také dosahována nejvyšší průměrná velikost ekofarek v rozmezí od 173 ha v Jihočeském kraji po 328 ha v kraji Karlovarském.

V počtu ekologických farek vede dlouhodobě kraj Jihočeský následovaný v roce 2009 krajem Zlínským a Plzeňským. Naopak kraj Karlovarský s počtem 176 ekofarek, který byl na druhém místě v roce 2006, klesl na osmé místo.

Z pohledu vývoje došlo od roku 2006 k největšímu nárůstu v počtu ekofarek i ploch v EZ ve třech krajích, a to kraji Vysočina, Středočeském a Jihomoravském. Toto potvrzuje i vyšší podíl ploch v přechodném období. Přesto tyto kraje představující silné produkční oblasti mají trvale nejnižší zastoupení EZ v ČR.

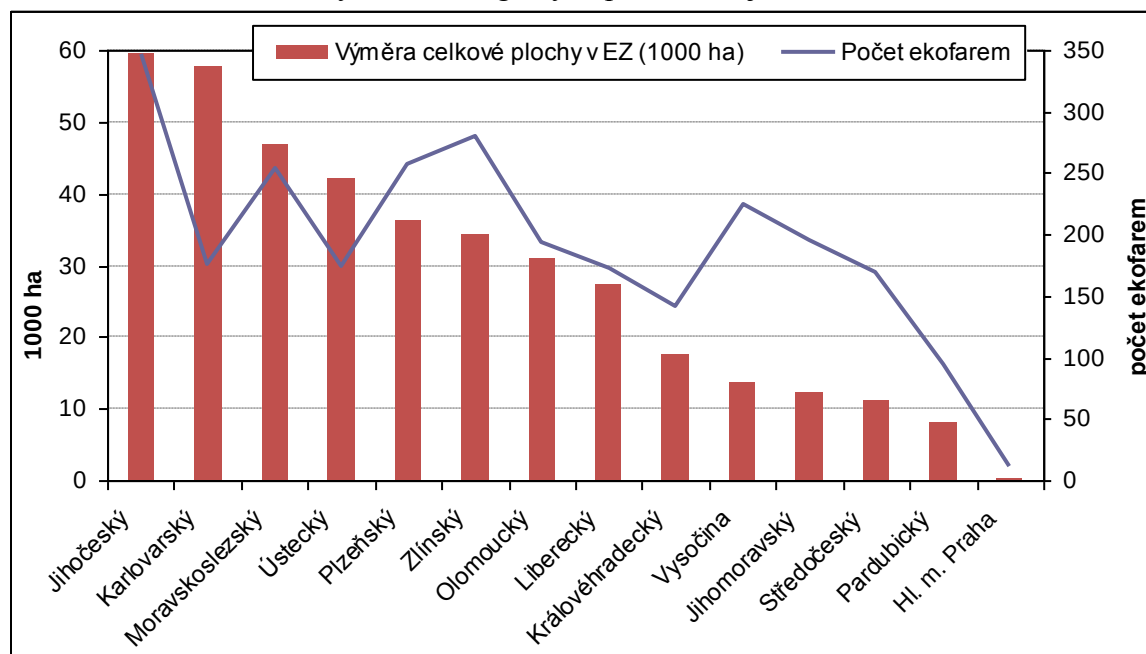
Tab. 3 Počet ekofarek a výměra ekologických ploch v krajích ČR v roce 2009

Kraj ¹⁾	Počet ekofarek	Výměra celkové plochy v EZ		Z toho v přechodném období		Průměrná ekofarma (ha)
		(ha)	(%)	(ha)	(%)	
Jihočeský	346	59 775,29	15,00	18 478,93	30,91	173
Karlovarský	176	57 656,95	14,47	7 619,96	13,22	328
Moravskoslezský	254	46 801,71	11,75	12 664,12	27,06	184
Ústecký	174	42 148,49	10,58	8 480,11	20,12	242
Plzeňský	257	36 327,36	9,12	11 542,14	31,77	141
Zlínský	280	34 231,73	8,59	7 452,53	21,77	122
Olomoucký	194	30 972,77	7,77	5 747,75	18,56	160
Liberecký	173	27 329,44	6,86	4 374,52	16,01	158
Královéhradecký	141	17 653,26	4,43	4 127,46	23,38	125
Vysočina	224	13 706,44	3,44	8 960,21	65,37	61
Jihomoravský	196	12 333,54	3,10	4 798,23	38,90	63
Středočeský	169	11 132,66	2,79	6 175,82	55,47	66
Pardubický	94	8 137,11	2,04	3 408,17	41,88	87
Hl. m. Praha	11	200,72	0,05	134,06	66,79	18
Celkem	2 689	398 407,46	100,00	103 964,01	26,10	148

¹⁾ Kraje jsou v tabulce seřazeny dle výměry celkové ekologické plochy.

Zdroj: Mze (údaje vždy k 31.12. daného roku); vlastní výpočty ÚZEI

Graf 2 Počet ekofarem a výměra ekologických ploch v krajích ČR v roce 2009

Zdroj: Mze (údaje vždy k 31.12. daného roku); vlastní výpočty ÚZEI

Odlíšné pořadí dostaneme pokud seřadíme kraje dle podílu výměry celkové ekologické plochy na celkové zemědělské půdě ČR. V roce 2009 byl celorepublikový průměr (tj. 9,4 %) překročen v osmi krajích, přičemž vysoce nad tímto průměrem s 46,5 % vede Karlovarský kraj. Podobně jako v předchozích letech následuje kraj Liberecký, Zlínský, Moravskoslezský a Ústecký. V produkčních oblastech se zastoupení EZ pohybuje v rozmezí od 1,68 do 3,34 %.

V rámci jednotlivých kategorií užití půdy dominuje opět kraj Karlovarský, kde se nachází v ekologickém režimu téměř 75 % ploch trvalých travních porostů a 7,4 % ploch orné půdy. Nejvíce ploch trvalých kultur v EZ z jejich výměry v kraji má kraj Vysočina (27,95 %) a kraj Moravskoslezský (26,95 %) (viz. Tab. 4).

Z celorepublikového pohledu dosáhl v roce 2009 podíl veškerých ploch EZ (tedy i tzv. ploch ostatních včetně rybníků) na celkové z.p. ČR 9,4 %. Do EZ vstoupila již třetina trvalých travních porostů (luk a pastvin) avšak pouze 1,5 % orné půdy a jen 5,7 % ploch vinic a sadů (resp. 7,9 % sadů a 3,3 % vinic).

Tab. 4 Zastoupení ekologických ploch dle užití půdy na jejich celkové výměře v krajích ČR v roce 2009

Kraj ¹⁾	Výměra celkové plochy v EZ (ha)	Z toho výměra (ha):			Zemědělská půda ČR (ha)	Podíl ploch v EZ na celkové výměře dané kategorie užití půdy v ČR (%)			
		OP	TTP	TK		z.p. celkem	OP	TTP	TK
Karlovarský	57 657	4 020	48 854	86	123 914	46,53	7,40	74,08	13,63
Liberecký	27 329	1 292	24 551	194	140 090	19,51	1,94	38,00	13,67
Zlínský	34 232	4 111	27 746	671	194 564	17,59	3,30	49,26	17,00
Moravskoslezský	46 802	3 334	41 750	197	275 774	16,97	1,93	49,14	26,95
Ústecký	42 148	2 604	36 822	392	276 138	15,26	1,42	51,55	3,07
Jihočeský	59 775	5 053	50 976	180	492 534	12,14	1,60	31,53	7,86
Olomoucký kraj	30 973	2 094	26 852	385	280 517	11,04	1,00	47,85	9,95
Plzeňský	36 327	4 855	29 460	154	380 844	9,54	1,86	27,51	8,52
Královéhradecký	17 653	1 674	15 508	118	278 441	6,34	0,87	22,01	2,71
Vysočina	13 706	4 722	8 400	177	410 917	3,34	1,49	10,22	27,95
Pardubický	8 137	945	6 932	28	272 430	2,99	0,48	11,49	1,45
Jihomoravský	12 334	7 294	3 459	1 462	428 099	2,88	2,05	11,55	5,48
Středočeský	11 133	2 874	7 791	254	664 285	1,68	0,52	10,99	1,72
Hl. m. Praha	201	35	131	34	20 428	0,98	0,24	15,09	5,25
Celkem	398 407	44 906	329 232	4 331	4 238 975	9,40	1,49	33,50	5,66

¹⁾ Kraje jsou v tabulce seřazeny dle podílu výměry celkové ekologické plochy na celkové zemědělské půdě ČR.

Zdroj: Mze (údaje vždy k 31.12. daného roku); Souhrnné přehledy o půdním fondu z údajů katastru nemovitostí ČR (ČÚZK); vlastní výpočty ÚZEI

Z pohledu užití půdy dominují v EZ trvalé travní porosty (TTP), v roce 2009 s výměrou téměř 330 tis. ha (viz. Tab. 5). Jejich plocha se však s růstem celkové výměry ekologicky obhospodařované půdy od roku 2003, kdy byl jejich podíl nejvyšší (90,86 %), již nezvyšuje a na celkové výměře v EZ zůstává okolo 82 % (viz. Tab. 6). Jako pozitivní lze označit stabilní růst výměry orné půdy (za rok 2009 o 9 728 ha na celkových 44 906 ha) a také trvalých kultur (nárůst ploch vinic o téměř 60 %, sadů o 32 % a vstoupilo prvních 8 ha chmelnic), což by se mělo projevit v nárůstu produkce bioproduktů a následně biopotravin.

Tab. 5 Vývoj struktury půdního fondu v ekologickém zemědělství ČR (1999 – 2009)

Užití půdy	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Orná půda	13 776	15 295	19 164	19 536	19 637	19 694	20 766	23 479	29 505	35 178	44 906
Trvalé travní porosty	96 044	149 705	195 633	211 924	231 683	235 379	209 956	232 190	257 899	281 596	329 232
Trvalé kultury (sady, vinice, chmelnice)	359	462	963	898	928	1 170	820	1 196	1 870	3 105	4 331
Celková zemědělská plocha	110 180	165 462	215 760	232 358	252 248	256 243	231 542	256 865	289 274	319 879	378 469
Ostatní plochy	576	237	2 354	2 778	2 747	7 056	23 440	24 671	23 616	21 753	19 937 ²⁾
Celková plocha	110 756	165 699	218 114¹⁾	235 136	254 995	263 299	254 982	281 536	312 890	341 632	398 406

¹⁾ Pro výměru celkové plochy v EZ v roce 2001 existují dva různé oficiální údaje 218 114 ha a 217 869 ha (viz. Tab. 1).

²⁾ Ostatní plochy včetně výměry rybníků (19 890 ha + 47 ha).

Zdroj: MZe (údaje vždy k 31.12. daného roku)

Tab. 6 Srovnání struktury půdního fondu v ekologickém zemědělství ČR v letech 1999, 2003, 2005, 2008 a 2009

Užití půdy	1999		2003		2005		2008		2009		Meziroční změna 2009/08
	(ha)	(%)	(ha)	(%)	(ha)	(%)	(ha)	(%)	(ha)	(%)	
Orná půda	13 776	12,44	19 637	7,70	20 766	8,14	35 178	10,30	44 906	11,27	27,65
Trvalé travní porosty	96 044	86,72	231 683	90,86	209 956	82,34	281 596	82,43	329 232	82,64	16,92
Trvalé kultury (sady, vinice, chmelnice)	359	0,32	928	0,36	820	0,32	3 105	0,91	4 331	1,09	39,48
Ostatní plochy	576	0,52	2 747	1,08	23 440	9,19	21 753	6,37	19 937	5,00	-8,35
Celková plocha	110 756	100,00	254 995	100,00	254 982	100,00	341 632	100,00	398 407	100,00	16,62

Zdroj: Mze (údaje vždy k 31.12. daného roku); vlastní výpočty ÚZEI

2. Rostlinná výroba a produkce na ekologických farmách

Níže uvedená data o rostlinné výrobě vycházejí ze samostatného šetření ÚZEI. Dle těchto dat bylo obhospodařováno ekologickým způsobem celkem 376 923 ha, z nichž 12 % zaujímá orná půda (tj. 43 827 ha, z toho je 44 % v přechodném období), 87 % TTP (tj. 328 753 ha, z toho 26 % v přechodném období) a zbylé 1 % trvalé kultury (tj. 4 343 ha, z toho 74 % v přechodném období) (viz. Tab. 7).

Hlavními plodinami na orné půdě jsou obiloviny s podílem téměř 56 % (nejčastěji je pěstován oves a pšenice) a dále píce (podíl 33 %). Shodně okolo 3,5 % plochy orné půdy zabírají luskoviny na zrno (hrách setý představuje 55 % těchto ploch) a technické plodiny (80 % jejich ploch tvoří olejninu a to zejména hořčice zabírající více jak polovinu výměry olejin; dříve dominovala řepka). Zelenina se pěstuje na méně než 1,2 % orné půdy, přičemž dvě třetiny její plochy zabírá zelenina plodová, a to pěstování dýní (z celkové plochy zeleniny 511 ha tvoří dýně 60 %). Malou část orné půdy (tj. 0,58 %) zabírají také okopaniny, a to zejména brambory (98 % plochy okopanin) (viz. Tab. 8).

Objem ekologické produkce (tj. produkce pouze z ploch již v ekologickém režimu) v roce 2009 dosáhl 643,5 tis. tun, z toho však produkce píce (přepočtená na seno) tvořila 91 % (tj. 562,3 tis. tun z TTP a dalších 25,3 tis. tun z pícnin na orné půdě). Celková produkce z orné půdy činila 78 450 tun, z nich cca 56 % tvořily obiloviny a 32 % píce na orné půdě (objem v seně). V rámci obilovin dosahují největší objem produkce, obdobně jako u výměry, pšenice a oves (tvoří téměř 40 % celkové produkce obilovin). Hektarový výnos je obecně v EZ nižší než v konvenci, i když srovnání je obtížné, jelikož výnosy se liší nejen mezi ekologickými a konvenčními podniky, ale i mezi ekologickými podniky navzájem. Lze však shrnout následující:

- u hlavní plodiny na orné půdě - obilovin jde v průměru o pokles výnosů o 40 % (nižší pokles je realizován u ovsa a kukuřice na zrno),
- u okopanin jde výhradně o pěstování brambor a pak výnos v EZ dosahuje zhruba 80 % (resp. 70 % v roce 2008) výnosu konvenčního,
- u luskovin platí, že pokles výnosu je nižší než u obilovin a od roku 2008 je jejich výnos téměř srovnatelný s konvenčními výnosy,
- olejninu dosahují pouze 33 % konvenčního výnosu, avšak srovnatelné a vyšší výnosy jsou realizovány u pěstování hořčice a máku,
- u zeleniny jsou výnosy v EZ velmi závislé na osivu, vynaložené péči apod., lze však konstatovat, že lze dosáhnout srovnatelného i vyššího výnosu než v konvenci,
- u druhé hlavní plodiny na orné půdě – pícnin je realizován pokles produkce o 45 % vůči konvenčnímu výnosu; u produkce píce z TTP je dlouhodobě výnos v EZ nižší o 30 %,
- u pěstování trvalých kultur je opět obtížné provádět hodnocení poklesu výnosů, protože záleží na dalších významných faktorech jako je odrůda, typ podnože, hustota stromů, jejich stáří apod., velmi zhruba lze odhadnout, že oproti produkčním sadům dochází u ekologických sadů k poklesu výnosů o cca 40 % a u vinic o cca 15 %.

Z pohledu podílu hlavních kategorií ekologicky pěstovaných plodin na jejich celkové ploše v ČR mají nejvyšší podíl dlouhodobě luskoviny na zrno a zelenina (5,0 % resp. 5,8 % ploch je v EZ). Následují pícniny s podílem 3,8 % a necelé 2 % ploch obiloviny jsou v EZ. Avšak při srovnání objemu produkce nedosahuje žádná hlavní kategorie plodin více jak 5 % podíl na její celkové produkci v ČR. Největší podíl mají opět luskoviny na zrno následované zeleninou (3,0 % resp. 1,6 % na jejich celkové produkci v ČR).

Objem ekologické produkce na orné půdě meziročně vzrostl o 17 %, přičemž tento nárůst byl způsoben především růstem produkce obilovin (zejména kukuřice na zrno). K poklesu produkce došlo u technických plodin a pícnin (pokles o 65 % resp. 8 %). Avšak výrazný

pokles u technických plodin byl způsoben pouze změnou zařazení produkce kopru, natí petržele a libečku z kategorie bylin do kategorie ostatní listové zeleniny (tzn. přesun cca 880 tun). Meziroční nárůst ploch orné půdy dosáhl 30 % (resp. 36 % pro plochy v ekologickém režimu). Největší nárůst ploch v ekologickém režimu byl opět u obilovin (o 46 %) a dále pak píce (o 27 %). Plochy TTP vzrostly o 16 % a TK o 37 %.

Tab. 7 Struktura, produkce a výnos plodin na ekofarmách ČR v roce 2009

Plodiny	Počet ekofarem ¹⁾	Období konverze (ha)	Ekologický režim (ha)	Celkem (ha)	Ekologická produkce (t)	Ekologické výnosy (t/ha)
OP celkem	421	19 388,92	24 438,25	43 827,17	78 450,29	n.a.
Obiloviny pro produkci zrna (včetně osiva) celkem	265	9 670,58	14 863,94	24 534,52	43 745,72	2,94
Pšenice obecná	127	2 248,18	3 018,72	5 266,90	9 491,15	3,14
Špalda	56	228,09	2 331,81	2 559,90	6 585,57	2,82
Pšenice tvrdá	5	197,26	37,18	234,44	102,40	2,75
Žito	53	511,66	1 328,52	1 840,18	3 845,56	2,89
Ječmen	77	1 835,87	1 122,91	2 958,78	3 003,95	2,68
Oves	164	2 196,31	3 374,22	5 570,53	7 728,90	2,29
Tritikále	79	1 980,01	1 811,87	3 791,88	4 815,04	2,66
Kukuřice na zrno	7	276,09	906,06	1 182,15	6 151,00	6,79
Pohanka	25	113,44	476,52	589,96	974,40	2,04
Proso	5	48,23	115,90	164,13	131,50	1,13
Ostatní obiloviny na zrno (vč. osiv)	8	35,44	340,23	375,67	916,25	2,69
Luskoviny na zrno celkem (suché luskoviny)	45	573,54	888,77	1 462,31	1 884,70	2,12
Hrách	19	357,72	453,66	811,38	1 046,08	2,31
Fazole	3	1,05	0,11	1,16	0,06	0,50
Bob	5	127,42	81,63	209,05	155,40	1,90
Lupina	6	4,66	100,54	105,20	176,72	1,76
Sója	3	0,00	50,89	50,89	112,02	2,20
Pelůška	13	53,30	120,99	174,29	243,98	2,02
Ostatní luskoviny	12	29,39	80,95	110,34	150,45	1,86
Okopaniny celkem	118	54,98	200,77	255,75	4 243,51	21,14
Brambory (včetně raných a sadbových brambor)	115	52,89	197,73	250,62	4 190,36	21,19
Cukrová řepa (včetně sadby)	1	0,00	0,02	0,02	0,80	40,00
Ostatní krmné okopaniny a brukvovité (bez osiv)	14	2,09	3,03	5,12	52,35	17,31
Technické plodiny celkem	57	913,27	576,40	1 489,68	450,84	0,78
Olejniny	26	813,61	376,53	1 190,14	328,16	0,87
Slunečnice	3	0,24	33,77	34,01	33,60	0,99
Řepka a řepice	2	253,68	19,97	273,65	37,00	1,85
Len (setý olejný – semeno)	0	6,00	0,00	6,00	0,00	n.a.
Mák	3	22,83	0,75	23,58	1,01	1,34
Hořčice	15	495,52	172,41	667,93	191,55	1,11
Ostatní olejniny	3	35,34	149,63	184,97	65,00	0,43
Textilní plodiny	1	8,25	20,00	28,25	2,00	0,10
Aromatické, léčivé rostliny a koření	35	90,30	162,05	252,35	90,69	0,56
Ostatní technické plodiny	1	1,11	17,82	18,93	30,00	1,68

Čerstvá zelenina, melouny, jahody celkem	56	161,04	350,04	511,07	2 778,55	7,94
Košťáloviny / brukvovité (bez kořenových)	20	0,43	4,54	4,98	46,88	10,32
Květák a brokolice	12	0,10	1,04	1,14	7,67	7,36
Kapusta	9	0,10	0,59	0,69	6,61	11,24
Hlávkové zelí	13	0,07	1,23	1,30	16,99	13,84
Ostatní košťáloviny / brukvovité	9	0,16	1,69	1,85	15,61	9,26
Listová / stonková zelenina (bez brukvovitých)	22	0,45	26,94	27,39	858,75	31,88
Pór	12	0,04	0,66	0,70	6,23	9,38
Salát	8	0,20	0,59	0,79	3,61	6,12
Čekanka	1	0,00	0,03	0,03	1,00	33,33
Špenát	8	0,20	0,16	0,36	1,55	9,57
Chřest	2	0,00	0,13	0,13	0,15	1,15
Ostatní listová / stonková zel.	11	0,01	25,36	25,37	846,21	33,37
Plodová zelenina	39	88,82	252,27	341,08	194,98	0,77
Rajče	16	0,53	1,43	1,96	19,02	13,33
Paprika	8	0,16	0,76	0,92	4,70	6,17
Okurek	13	1,91	0,62	2,53	5,41	8,70
Melouny	2	0,00	0,03	0,03	0,30	12,00
Dýně	27	86,19	222,11	308,30	135,85	0,61
Ostatní plodová zelenina	11	0,03	27,32	27,35	29,70	1,09
Kořenová a hlízová zelenina	42	11,53	60,92	72,45	1 653,43	27,14
Mrkev	26	7,29	43,06	50,35	1 554,27	36,09
Petržel	15	0,17	1,86	2,03	12,72	6,86
Česnek	17	0,74	3,37	4,11	7,13	2,12
Cibule a šalotka	27	0,64	9,20	9,84	56,47	6,14
Celer bulvový	8	0,00	0,46	0,46	4,30	9,27
Ostatní kořenová / hlízová zel.	12	2,69	2,97	5,66	18,54	6,24
Luskoviny	13	52,74	3,61	56,35	19,52	5,40
Hrášek	8	42,58	0,08	42,66	0,22	2,65
Fazole a zelená fazolka	6	0,00	0,48	0,48	5,25	10,96
Ostatní luskoviny	2	10,16	3,05	13,21	14,05	4,61
Ostatní zelenina	3	0,08	1,02	1,10	2,75	2,70
Jahody	4	6,99	0,74	7,73	2,25	3,04
Pícniny na OP celkem (píce v seně)	287	7 547,12	6 926,10	14 473,22	25 269,59	3,65
Jednoleté pícniny – v seně	73	1 158,84	1 498,11	2 656,95	5 412,13	3,61
Kukuřice na zeleno (na siláž)	4	442,35	68,83	511,18	2 400,40	34,87
Ostatní jednoleté pícniny – v seně	70	716,49	1 429,28	2 145,77	4 932,05	3,45
Víceleté pícniny – v seně	248	6 388,28	5 427,99	11 816,27	19 857,47	3,66
Další plodiny na OP (vč. květin a okrasných rostlin, bez škoek a OP na osivo a sadbu)	11	139,80	189,47	329,27	77,37	0,41
Květiny a okrasné rostliny (bez pěstitelských škoek)	0	0,00	0,00	0,00	0,00	n.a.
Orná půda na osivo a sadbu	11	139,80	189,47	329,27	77,37	0,41
Půda ladem (součást osevního postupu)	45	328,15	442,77	770,92	0,00	n.a.
Houby	0	0,44	0,00	0,44	0,00	n.a.

¹⁾ Počet ekofare, které mají plochy dané plodiny již v ekologickém režimu.

Zdroj: Statistické šetření ÚZEI 2009; data od 2 739 subjektů

Tab. 7 Struktura, produkce a výnos plodin na ekofarmách ČR v roce 2009 - pokračování

Plodiny	Počet ekofarem ¹⁾	Období konverze (ha)	Ekologický režim (ha)	Celkem (ha)	Ekologická produkce (t)	Ekologické výnosy (t/ha)
Trvalé travní porosty						
TTP celkem (píce v seně)	619	86 858,27	241 894,56	328 752,83	562 335,44	2,32
Louky	898	39 646,22	83 971,69	123 617,91	209 406,54	2,49
Pastviny (bez extenzivní pastvy)	780	31 441,56	123 207,23	154 648,79	272 322,60	2,21
Extenzivní pastva	286	15 770,49	34 715,64	50 486,13	80 606,30	2,32
Trvalé kultury						
Trvalé kultury celkem	121	3 192,98	1 149,89	4 342,87	2 798,86	2,43
Ovoce (bez citrusů, hroznů a oliv)	115	2 165,69	1 095,07	3 260,75	2 624,92	2,40
Jabloně	87	1 083,65	507,43	1 591,08	1 772,30	3,49
Hrušně	45	87,50	104,91	192,41	412,24	3,93
Meruňky	11	358,34	76,11	434,45	60,22	0,79
Broskvoně	6	62,65	5,25	67,90	16,05	3,06
Třešně / višně	40	264,98	185,42	450,40	99,06	0,53
Švestky	62	255,73	180,67	436,40	180,29	1,00
Ostatní ovoce	8	52,83	35,28	88,11	84,75	2,40
Bobuloviny (drobné ovoce)	10	311,60	29,98	341,58	47,22	1,58
Ořechy	15	50,07	6,81	56,88	8,78	1,29
Vinice	4	561,37	18,03	579,40	117,94	6,54
Další trvalé kultury	0	104,26	0,00	104,26	0,00	n.a.

¹⁾ Počet ekofarem, které mají plochy dané plodiny již v ekologickém režimu.

Zdroj: Statistické šetření ÚZEI 2009; data od 2 739 subjektů

Z regionálního pohledu odpovídají zjištěné údaje ÚZEI oficiální statistice ke konci roku. V rozloze celkové plochy v EZ dominují kraje Jihočeský, Karlovarský, Moravskoslezský a Ústecký (viz. Tab. 9). Největší rozloha ekologicky obhospodařované orné půdy se nachází v kraji Jihomoravském, Jihočeském a Vysočina, avšak v případě Vysočiny tvoří až 40 % těchto ploch pícniny. Naopak největší rozlohy ostatních kategorií plodin na orné půdě se nacházejí převážně v Jihomoravském kraji (31 % ploch olejnin, 29 % luskovin, 25 % okopanin a až 80 % veškerých ploch zeleniny). V Jihomoravském kraji se nachází také nejvíce trvalých kultur, a to 21 % ekologických sadů a až 96 % ekologických vinic. Následuje kraj Zlínský s podílem téměř 19 % ekosadů. Nejvíce ploch ekologických TTP má kraj Jihočeský, Karlovarský a Moravskoslezský (společně 44 % všech TTP v EZ).

Tab. 8 Plochy a produkce v EZ v letech 2008 a 2009 a srovnání s celkovou osevní plochou a produkcí v ČR v roce 2009

Plodiny	2008		2009		Struktura plodin (%)	Meziroční změna produkce (%)	2009			Podíl na celkové ploše (%)	Podíl na celkové produkci (%)	Podíl ekologického na celkovém hektarovém výnosu (%)
	Celková plocha EZ (ha)	Ekologická produkce (t)	Celková plocha EZ (ha)	Ekologická produkce (t)			Celková plocha (ha)	Celková produkce (t)	Hektarový výnos (t/ha)			
Obiloviny	18 566,72	30 509	24 534,52	43 746	55,98	43,39	1 541 679	7 831 998	5,08	1,59	0,56	57,93
Pšenice	3 942,80	6 837	5 266,90	9 491	21,47	38,82	831 300	4 358 073	5,24	0,63	0,22	59,97
Špalda	1 982,02	5 409	2 559,90	6 586	10,43	21,76	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.
Ječmen	2 972,10	2 310	2 958,78	3 004	12,06	30,06	454 820	2 003 032	4,40	0,65	0,15	60,74
Žito	1 308,33	2 728	1 840,18	3 846	7,50	40,99	38 453	178 070	4,63	4,79	2,16	62,51
Oves	3 585,41	6 473	5 570,53	7 729	22,70	19,41	50 021	165 993	3,32	11,14	4,66	69,02
Tritikále	2 881,58	3 722	3 791,88	4 815	15,46	29,37	52 950	222 711	4,21	7,16	2,16	63,18
Kukuřice na zrno	674,49	1 354	1 182,15	6 151	4,82	354,14	105 268	889 574	8,45	1,12	0,69	80,33
Luskoviny na zrno	1 292,97	1 701	1 462,31	1 885	3,34	10,79	29 003	62 072	2,14	5,04	3,04	99,08
Hrách	748,28	1 221	811,38	1 046	55,49	-14,31	21 147	51 866	2,45	3,84	2,02	94,02
Okopaniny	245,89	3 825	255,75	4 244	0,58	10,94	82 206	3 817 280	46,44	0,31	0,11	45,52
Brambory	238,20	3 539	250,62	4 190	97,99	18,42	28 734	752 539	26,19	0,87	0,56	80,92
Technické plodiny	1 488,42	1 295	1 489,68	451	3,40	-65,19	494 156	1 285 523	2,60	0,30	0,04	30,07
Olejniny	1 147,22	307	1 190,14	328	79,89	6,93	486 533	1 279 618	2,63	0,24	0,03	33,14
Řepka	613,86	0	273,65	37	22,99	n.a.	354 826	1 128 119	3,18	0,08	0,00	58,28
Hořčice	294,43	191	667,93	192	56,12	0,37	41 790	38 651	0,92	1,60	0,50	120,12
Zelenina	315,29	2 094	511,07	2 779	1,17	32,70	8 838	177 227	20,05	5,78	1,57	39,58
Pícniny	10 742,67	27 406	14 473,22	25 270	33,02	-7,80	383 054	2 605 527	6,80	3,78	0,97	53,64

Zdroj: Statistická šetření na ekologických farmách ÚZEI 2008 a 2009; Sklizeň zemědělských plodin ČSÚ; vlastní výpočty ÚZEI

Tab. 9 Struktura užití půdy v EZ v krajích ČR v roce 2009

Kraj	Orná půda celkem	Obiloviny	Luskoviny	Okopaniny	Technické plodiny	Olejniny	Zelenina	Pícniny	TTP	TK	Sady	Celkem z.p.
Hl. m. Praha	35,07	3,23	0,74	0,74	1,47	0,74	0,14	28,02	324,16	35,65	35,14	394,88
Středočeský kraj	2 908,74	1 573,45	257,55	11,61	94,20	81,42	13,70	843,89	7 373,71	330,89	166,32	10 613,34
Jihočeský kraj	4 822,36	2 835,98	283,89	67,78	33,56	33,56	16,87	1 539,97	51 768,30	182,85	175,59	56 773,51
Plzeňský kraj	4 608,54	2 393,24	133,37	3,47	97,00	65,00	0,01	1 934,02	29 329,68	149,06	148,80	34 087,28
Karlovarský kraj	3 961,25	2 515,65	83,76	2,16	25,30	25,30	0,00	1 291,47	49 518,52	86,55	86,35	53 566,32
Ústecký kraj	2 531,77	1 484,76	21,85	1,71	203,29	203,29	1,73	754,22	35 436,94	355,78	350,73	38 324,50
Liberecký kraj	1 226,97	521,54	6,00	8,20	22,63	21,53	0,72	628,73	25 517,44	239,20	164,61	26 983,61
Královéhradecký kraj	1 614,70	853,99	8,76	6,80	99,17	90,76	15,76	490,29	15 254,03	117,20	80,21	16 985,93
Pardubický kraj	1 115,16	571,57	2,00	3,13	59,49	41,65	0,44	468,30	6 852,92	29,41	29,02	7 997,49
Vysočina	4 684,76	2 418,11	38,74	54,16	154,29	99,48	37,45	1 885,92	8 079,73	175,89	171,56	12 940,38
Jihomoravský kraj	6 913,33	4 394,26	419,10	65,15	425,59	368,10	410,41	1 107,81	3 721,32	1 437,44	688,32	12 072,08
Olomoucký kraj	2 029,34	1 483,76	0,40	14,32	64,57	49,74	4,51	445,70	26 726,77	381,81	361,88	29 137,92
Zlínský kraj	4 102,06	1 755,94	77,31	6,15	169,72	70,18	7,21	1 796,29	26 285,38	626,40	607,93	31 013,84
Moravskoslezský kraj	3 273,11	1 729,04	128,84	10,38	39,40	39,40	2,13	1 258,60	42 563,93	194,73	194,28	46 031,77
Celkem	43 827,17	24 534,52	1 462,31	255,75	1 489,68	1 190,14	511,07	14 473,22	328 752,83	4 342,87	3 260,75	376 922,86

Zdroj: Statistické šetření ÚZEI 2009; data od 2 739 subjektů

3. Živočišná výroba a produkce na ekologických farmách

V roce 2009 bylo na ekofarmách chováno v průměru (tj. součet zjištěných stavů BIO zvířat v průběhu roku) okolo 224 tis. kusů zvířat (bez započítání chovu včel a ryb), což při přepočtu na dobytčí jednotky představuje přes 95 tis. DJ (viz.Tab. 10).

Nejdůležitější kategorií v EZ je jednoznačně chov skotu s 86,8 % podílem na celkovém počtu DJ (příp. 84,1 % bez dojníc), následovaný chovem ovcí s podílem 8,4 %.

Meziroční srovnání počtu ekologicky chovaných zvířat je komplikováno odlišnou metodikou sběru dat. V roce 2007 byl zjišťován celkový počet zvířat na ekofarmách, tedy včetně zvířat v přechodném období bez možnosti jejich odečtu. V roce 2008 byl naopak zjištěn pouze počet tzv. certifikovaných zvířat na ekofarmách, což je počet nižší, než skutečný stav ekologických zvířat na ekofarmě. Důsledkem je existence více možných způsobů certifikace (tj. certifikace celé farmy, kdy jsou všechna zvířata na ekofarmě po uplynutí daného přechodného období považována za ekologická „BIO“ zvířata versus certifikace určitého produktu, tedy např. jen určitého počtu vybraných zvířat s plánem jejich prodeje v bio kvalitě). Proto byl počet všech BIO zvířat na ekofarmách v roce 2008 dodatečně odhadnut, a to na základě předchozího vývoje a údajů o všech zvířatech chovaných na ekofarmách. V roce 2009 odpovídá počet zvířat počtu všech BIO zvířat na ekofarmách (tj. bez zvířat v přechodném období, ale včetně zvířat s možností být prodány v bio kvalitě přestože si je ekozemědělec nenechal certifikovat).

Přestože je třeba brát toto v úvahu, lze říci, že k výraznému rozšíření došlo jednoznačně u chovů drůbeže, a to zejména brojlerů. V roce 2008 realizovalo chov drůbeže celkem 24 ekofarm (z toho jen 3 chov brojlerů), zatímco v roce 2009 to bylo již 38 ekofarm a 9 s chovem brojlerů. K pozitivnímu nárůstu došlo také u prasat (o 26,8 %), což opět potvrzuje i nárůst z 14 na 21 ekofarm s chovem prasat. Ostatní kategorie (s výjimkou včel) zaznamenaly pokles stavů zvířat, z toho nejvýrazněji poklesl počet dojníc (o téměř 50 %) na 2 614 kusů. Jejich podíl na celkovém počtu skotu poprvé klesl pod 2 %.

Podíl na celkových stavech zvířat v ČR ukazuje, že největší zastoupení v EZ má chov ovcí a dále koz (téměř třetina ovcí a čtvrtina koz je chována ekologicky). U chovu skotu celkem a koní se jedná o podíl okolo 10 %, u dojníc pak jen 0,65 % na jejich celkovém počtu. I přes výrazný nárůst stavů drůbeže a prasat v EZ je podíl na jejich celkového počtu pod 0,2 %.

Tab. 10 Počet zvířat na ekologických farmách ČR v roce 2007, 2008 a 2009

Kategorie zvířat	Počet ekofarm	Počet všech zvířat ¹⁾ (kusy)	Počet certifikovaných zvířat ²⁾ (kusy)	Počet všech BIO zvířat ³⁾ (kusy)		Meziroční změna počtu BIO zvířat 2009/08 (%)
		2007	2008	2008	2009	
Koně	286	3 255	444	3 871	2 982	-22,97
Skot (celkem)	826	137 382	62 036	151 723	136 026	-10,35
Skot do 1 roku	721	33 737	25 078	37 931	32 506	-14,30
Z toho: telata na porážku	x	n.d.	2 062	n.d.	1 657	n.d.
ostatní telata	x	n.d.	23 016	n.d.	30 849	n.d.
Skot mezi 1. a 2. rokem	719	28 115	14 942	31 242	27 210	-12,91
Z toho: na porážku	X	7 765	4 987	n.d.	5 645	n.d.
ostatní skot	X	20 350	9 955	n.d.	21 565	n.d.
Skot nad 2 roky	810	75 530	22 016	82 550	76 310	-7,56
Z toho: dojnice	48	4 484	1 613	4 952	2 614	-47,21
KBTPM	750	63 520	14 734	69 793	62 627	-10,27
na porážku	x	4 181	4 218	n.d.	4 117	n.d.
ostatní skot	x	3 345	1 451	n.d.	6 952	n.d.

Ovce (celkem)	361	58 936	21 974	64 559	53 038	-17,85
Ovce - chovné samice	x	35 764	9 802	38 735	32 197	-16,88
Ostatní ovce	x	23 172	12 172	25 824	20 841	-19,30
Kozy (celkem)	132	4 773	1 423	5 403	4 352	-19,45
Kozy - chovné samice	x	3 140	822	3 512	2 945	-16,14
Ostatní kozy	x	1 633	601	1 891	1 407	-25,59
Prasata (celkem)	21	1 844	1 143	1 569	1 990	26,83
Výkrmová prasata	x	1 051	970	970	1 320	36,08
Chovné prasnice	x	185	38	157	206	31,21
Ostatní prasata	x	608	135	442	464	4,98
Drůbež (celkem)	38	7 425	7 427	7 427	25 292	240,54
Brojeři	9	664	440	440	15 775	3 485,23
Nosnice	31	3 327	5 591	5 591	7 349	31,44
Ostatní (krůty, kachny, husy)	18	3 434	1 396	1 396	2 168	55,30
Králíci (celkem)	2	20	100	100	88	-12,00
Včely (počet rojů)	6	914	358	931	1 202	29,11
Ostatní zvířata⁴⁾	13	7	56	56	48	-14,29
Ryby (celkem)	2	n.a.	750	750	458	-38,93

¹⁾ Počet všech zvířat je celkový počet zvířat chovaných na ekofarmě včetně zvířat v přechodném období.

²⁾ Počet certifikovaných zvířat je nižší než celkový počet ekologicky chovaných zvířat na ekofarmě. Důvodem je existence více způsobů certifikace, a to buď certifikace celé farmy (tzv. procesu), kdy jsou všechna zvířata na ekofarmě po přechodném období považována za BIO anebo certifikace jen určitého počtu zvířat dle přání ekozemědělce (tzv. certifikace produktu).

³⁾ Počet BIO zvířat nově zahrnuje všechna ekologicky chovaná zvířata na ekofarmě (tj. nejen certifikované kusy v případě druhého typu certifikace).

⁴⁾ Kategorie ostatní zvířata zahrnovala v roce 2007 4 bizony a 3 osli, v roce 2008 poníky a v roce 2009 18 poníků, 20 oslů, 5 bizonů a 5 lam.

Zdroj: Statistická šetření na ekologických farmách ÚZEI 2007, 2008 a 2009

K orientačnímu určení zatížení ekologicky obhospodařovaných TTP jsou navíc sledovány celkové stavy přežvýkavců na ekofarmách, tj. včetně zvířat v přechodném období (avšak nikoli případných zvířat konvenčních). Z těchto údajů vyplývá, že u všech sledovaných kategorií dochází meziročně k růstu jejich počtu s výraznějším nárůstem u koní (téměř 30 %), a to zejména u stavu hříbat (viz.Tab. 11).

Při srovnání se stavem všech BIO zvířat vychází, že zhruba 30 % stavu ovcí a koz chovaných na ekofarmách není ještě plně v ekologii, 24 % počtu skotu a až 40 % počtu koní.

Celkem bylo na ekofarmách v roce 2009 chováno přes 268 tis. kusů přežvýkavců, což je okolo 152 tis. DJ. Dominantní postavení stejně jako při sledování pouze BIO zvířat má chov skotu s podílem 67 % (resp. 88 % při přepočtu na DJ). Zatížení TTP (tj. počet DJ zvířat zkrmujičích objemnou píci na jednotku plochy TTP) se při výměře 328 753 ha trav pohybuje okolo 0,46 DJ/ha a každoročně mírně vzrůstá (z 0,31 DJ/ha TTP v roce 2001). Jen pro srovnání v rámci celého zemědělství ČR se zatížení pohybuje okolo 1,2 DJ / ha TTP (resp. 0,8 DJ / ha krmných plodin).

Tab. 11 Počet všech přežvýkavců na ekologických farmách ČR v roce 2008 a 2009

Kategorie zvířat	Počet všech zvířat (kusy)		Meziroční změna počtu zvířat 2009/08 (%)
	2008	2009	
Skot celkem	151 723	179 581	18,36
Skot ve věku nad 1 měsíc do 6 měsíců	33 210	37 623	13,29
Skot ve věku nad 6 měsíc do 24 měsíců	35 963	37 231	3,53
Skot ve věku nad 24 měsíců	82 550	104 727	26,86
Ovce celkem	64 559	77 354	19,82
Ovce do 12 měsíců	23 128	27 440	18,64
Ovce nad 12 měsíců	41 431	49 914	20,48
Kozy celkem	5 403	6 294	16,49
Kozy do 12 měsíců	1 526	1 825	19,59
Kozy nad 12 měsíců	3 877	4 469	15,27
Koně celkem	3 871	5 014	29,53
Koně ve věku do 6 měsíců	182	315	73,08
Koně od 6 měsíců do 3 let	774	1 022	32,04
Koně nad 3 roky	2 915	3 677	26,14

Zdroj: Statistická šetření na ekologických farmách ÚZEI 2008 a 2009

Podobně jako v předchozích letech byla sledována také živočišná produkce z ekologických chovů zvířat. Opět proti předchozímu roku bylo snahou získat objem reálné bioprodukce z ekofarem (tj. produkce, která může být prodána v bio kvalitě) a nikoli jen objem požadované certifikované produkce. Tato metodická změna je pravděpodobně důvodem nárůstu objemu produkce v roce 2009. Na tomto místě je také třeba zmínit, že do objemu vyprodukovaného masa byly doposud započítávány také zvířata prodávaná v živém jako zástav (nejčastěji skot). Toto se změnilo v evidenci od roku 2010, kdy prodej ekologických zvířat v živém bude evidován zvlášť.

Přes výše uvedené je ze získaných údajů jasně patrný nárůst produkce drůbežího masa, a to až o 6 546 % na téměř 81 tun, což je v souladu s vývojem počtu brojlerů na ekofarmách v roce 2009. I ostatní kategorie masa zaznamenaly nárůst s výjimkou masa rybiho, kde produkce poklesla o 40 % . Celkem bylo v roce 2009 vyprodukováno 7 266 tun masa, avšak po odečtu odhadovaného objemu masa prodaného v živém jako zástav, klesne produkce na zhruba 3 300 tun, z toho 90 % tvoří maso hovězí.

V rámci mléčné produkce bylo vyprodukováno 13,2 mil. l mléka, z toho 96 % tvoří mléko kravské, jehož produkce však téměř stagnuje (nárůst o 0,7 %). Naopak výrazný nárůst zaznamenala produkce ovčího mléka (o 452,6 %) a dále koziho sýru (o 132,9 %). Několikanásobně vzrostla také produkce smetany, tvarohu a jogurtu, jedná se však stále o malá množství vzhledem k jejich celorepublikové produkci.

S nárůstem počtu nosnic také vzrostla produkce vajec, a to o 24,8 % na celkových 1 391,9 tis. kusů (tj. při uvažované průměrné hmotnosti 62,5g na vejce okolo 87 tun vajec). Po roční přestávce byla realizována opět produkce medu v objemu téměř 19 tun biomedu.

Tab. 12 Živočišná bioprodukce na ekologických farmách ČR v roce 2008 a 2009

Produkty	Jednotka	Bioprodukce z BIO zvířat		Meziroční změna (%)
		2008	2009	
Maso				
Hovězí	1 000 kg	5 469,73	6 618,59	21,00
Skopové/Jehněčí	1 000 kg	329,96	399,58	21,10
Kozí	1 000 kg	10,29	22,49	118,54
Vepřové	1 000 kg	82,90	143,64	73,27
Drůbeží	1 000 kg	1,22	80,75	6 546,09
Králičí	1 000 kg	0,30	0,45	50,00
Další maso ¹⁾	1 000 kg	1,00	0,60	-40,00
Mléčná produkce				
Čerstvé mléko - kravské	1 000 l	12 683,14	12 768,13	0,67
- ovčí	1 000 l	19,00	105,00	452,63
- kozí	1 000 l	355,70	358,26	0,72
Smetana	1 000 l	0,20	1,50	650,00
Máslo	1 000 kg	1,80	1,12	-37,78
Sýr - kravský	1 000 kg	2,00	2,50	25,00
- ovčí	1 000 kg	2,50	3,80	52,00
- kozí	1 000 kg	18,80	43,79	132,93
Další mléčná produkce:				
Jogurt	1 000 kg	12,00	50,00	316,67
Tvaroh	1 000 kg	12,00	42,97	258,07
Syrovátka	1 000 l	0,00	0,16	n.a.
Vejce pro konzumaci ²⁾	1 000 kg	69,73	86,99	24,76
Med	1 000 kg	0,00	18,96	n.a.
Další produkce:				
Vlna	1 000 kg	6,00	3,55	-40,83

¹⁾ V rámci dalšího masa se jedná o produkci ryb.

²⁾ Objem vajec byl dodatečně upraven a původně vykazovaná produkce 142 281 kg (tj. 2 276,5 tis. kusů) byla snížena na 69 726 kg (tj. 1 115,6 tis. kusů).

Zdroj: Statistická šetření na ekologických farmách ÚZEI 2008 a 2009

4. Další informace o ekologických farmách

V rámci první části dotazníku byly zjišťovány kromě základních statistických údajů také dodatečné informace významné z pohledu politiky MZe týkající se rozsahu souběhu ekologického a konvenčního hospodaření na ekofarmách, jejich ekonomické životaschopnosti prostřednictvím dotazu na realizovaný hospodářský výsledek v předchozím roce a ověření zvýšené potřeby lidské práce v EZ prostřednictvím dotazu na počet pracovníků na farmě.

4.1. Souběh ekologického a konvenčního hospodaření na ekofarmách (rok 2009)

Z celkového počtu 2 739 respondentů uvedlo 289 ekofarek (tj. 10 %), že provozovalo v roce 2009 souběžně ekologické i konvenční hospodaření, což je stejné procento jako v loňském roce.

Z tohoto počtu 72 ekofarek (tj. 25 %) provozovalo konvenčně jak rostlinou, tak živočišnou výrobu. Téměř polovina ekofarek (134 subjektů) uvedla, že v roce 2009 hospodařila konvenčně na zemědělské půdě, a to převážně půdě orné. Zbýlá čtvrtina ekofarek (83 subjektů) provozovala konvenční chov zvířat, nejčastěji šlo o chov skotu s výrazným podílem chovu dojníc, následně o chov prasat a koní (viz. Tab. 13).

V roce 2009 tedy ekofarmy obhospodařovaly konvenčním způsobem celkem 73 852 ha zemědělské půdy, z toho téměř 90 % tvořila orná půda, 8 % TTP a 2 % trvalé kultury. Přičemž plochy konvenčně obhospodařované orné půdy připadající na ekofarmu se pohybovaly v rozmezí od velmi malých výměr (0,02 ha) až po výměru 7 567 ha (5 ekofarek nad 2 000 ha). U TTP bylo rozpětí od 0,16 ha až po 1 981 ha (nad 500 ha u 2 ekofarek) a plochy TK zaujímaly od 0,12 ha do 246 ha.

V konvenčních chovech byl v roce 2009 nejčastěji na ekofarmách chován skot (96 ekofarek při zahrnutí i ekofarek s chovem více jak jedné kategorie), přičemž v polovině případů se jednalo o chov dojníc. Následoval chov prasat a koní (38 resp. 35 ekofarek). Ostatní kategorie jako ovce, kozy, drůbež nebo králíci se vyskytovaly méně často.

Tab. 13 Souběh ekologického a konvenčního hospodaření na ekofarmách v roce 2009

EZ a konvenční hospodaření:	Počet farek	Výměra (ha) / Počet zvířat (kusy)¹⁾
Konvenčně jen rostlinná výroba	134	11 122
orná půda	81	7 682
travní porosty	6	66
trvalé kultury	18	183
mix OP + TTP	11	688 (463 + 225)
mix OP + TK	8	1 210 (970 + 240)
mix TTP + TK	2	64 (8 + 56)
mix OP + TTP + TK	6	1 229 (1 083 + 36 + 110)
jiné (houby, RRD)	2	0
Konvenčně jen živočišná výroba	83	x
chov koní	23	321
chov skotu	20	3 588
z toho dojníc	7	1 389
chov prasat	12	942
chov ovcí	7	132
chov koz	1	44
chov drůbeže	4	5 020
chov jelenovitých	2	132
chov včel	3	140

chov více druhů zvířat	11	x
Konvenčně rostlinná i živočišná výroba	72	62 730
orná půda + ŽV	39	17 085
travní porosty + ŽV	4	341
trvalé kultury + ŽV	0	0
mix OP + TTP + ŽV	12	8 676 (6 495 + 2 181)
mix OP + TK + ŽV	7	8 485 (8 188 + 297)
mix TTP + TK + ŽV	1	29 (26 + 3)
mix OP + TTP + TK + ŽV	9	28 114 (24 255 + 3 122 + 737)
chov koní	5	128
chov skotu	26	6 689
z toho dojníc	7	2 040
chov prasat	8	16 360
chov ovcí	x	x
chov koz	x	x
chov drůbeže	x	x
chov jelenovitých	3	395
chov včel	x	x
chov více druhů zvířat	30	x

Pozn.: OP = orná půda, TTP = trvalé travní porosty, TK = trvalé kultury, ŽV = živočišná výroba.

¹⁾ Počty zvířat uvedené v tabulce jsou spíše orientační, protože tento údaj nebyl vyplněn u všech ekofarech.

Zdroj: Statistické šetření ÚZEI 2009; data od 2 739 subjektů

Velmi podobné výsledky dostaneme i při srovnání oficiálních údajů MZe zveřejněných na webových stránkách ministerstva, kdy z celkového počtu 2 689 ekozemědělců registrovaných v EZ k 31.12.2009 provozovalo souběžnou produkci 283 subjektů (tj. 10,5 %).

4.2. Data o hospodářském výsledku na ekofarmách (rok 2008)

K posouzení ekonomické výkonnosti ekofarech je v rámci šetření ÚZEI sledován vývoj podílu ziskových ekofarech na jejich celkovém počtu. Všechny subjekty v šetření jsou dotazovány na jejich hospodářský výsledek (HV) v předchozím roce (tj. v šetření 2009 na výsledek hospodaření v roce 2008), ať už hospodařily ekologicky nebo ještě konvenčně.

Z celkového počtu 2 739 respondentů uzavřelo hospodaření v roce 2008 se ziskem 75,5 % farem (2 068 subjektů), 19,0 % realizovalo ztrátu a zbylých 5,5 % (151 subjektů) údaj neuvedlo, nejčastěji z důvodu, že v daném roce neexistovaly (jedná se o nově začínající zemědělce). Proti roku 2007, kdy podíl ztrátových podniků činil jen 11 % z celkového počtu respondentů, se jedná o mírné zhoršení. Dá se tvrdit, že toto zhoršení je způsobeno vyšším podílem konvenčně hospodařících farem (nárůst farem registrovaných v EZ, které však v roce 2008 hospodařily ještě konvenčně).

Pokud se zaměříme na ekonomiku pouze ekologicky hospodařících farem (tj. vyloučíme odpovědi farem registrovaných po roce 2008), zůstává cca 1 788 ekofarech, z nichž 90,0 % uvedlo, že v roce 2008 byl jejich hospodářský výsledek kladný (shodné s 89 % v roce 2007). Záporný výsledek uvedlo 9,6 % ekofarech (tj. 172 subjektů) a 7 subjektů tuto otázku odmítlo vyplnit. Jen pro zajímavost, podíl ziskových podniků hospodařících v roce 2008 ještě konvenčně poklesl na 56,8 %.

V rámci ekofarech se záporných HV jsou zastoupeny jak farmy malé, tak ty největší (rozpětí od 0,05 ha až po 1 683 ha) a také různé typy ekofarech (viz. Tab. 14). Z jednoduché analýzy níže vychází, že ke ztrátovějším podnikům patří ve větším poměru ekofarmy zaměřující se na pěstování trvalých kultur, a to v kombinaci s produkcí na orné půdě, kdy ztrátu vykazala

téměř třetina ekozemědělců. (Velmi podobný výsledek dostaneme i za rok 2007, kdy 33 % ekosadařů a 7 % ekovinařů vykázalo záporný HV).

Tab. 14 Podíl ziskových ekofarek dle zaměření produkce (užití půdy) v roce 2008

Užití půdy:	Počet ekofarek	HV kladný	HV záporný	Neuvedli	Podíl ziskových ekofarek (%)
OP vč. zeleniny	86	74	12	0	86,0
<i>z toho jen OP</i>	62	55	7	0	88,7
TTP	836	761	70	5	91,0
TK	143	118	24	1	82,5
OP + TTP	515	469	45	1	91,1
OP + TK	25	18	7	0	72,0
TTP + TK	97	89	8	0	91,8
OP + TTP + TK	76	72	4	0	94,7
Bez půdy ¹⁾	10	8	2	0	80,0
Celkem	1 788	1 609	172	7	90,0

Pozn.: OP = orná půda, TTP = trvalé travní porosty, TK = trvalé kultury.

¹⁾ Subjekty bez půdy zahrnují jednoho pěstitele hub, chovatele včel a jednu výzkumnou organizaci.

Zdroj: Statistické šetření ÚZEI 2009; data od 2 739 subjektů

4.3. Počet pracovníků na ekofarmách (rok 2008)

Obdobně jako u dotazu na hospodářský výsledek byl počet pracovníků na ekofarmě zjišťován zpětně za rok 2008 u všech respondentů, tedy odpovídaly i farmy, které v roce 2008 hospodařily ještě konvenčně. Po vyloučení farek s registrací po roce 2008 zůstává z celkového počtu 2 739 respondentů 1 788 ekofarek a pouze odpovědi těchto ekofarek jsou dále analyzovány.

V roce 2008 pracovalo na ekologických farmách bez ohledu na počet odpracovaných hodin celkem 7 928 osob, z toho 69 % na plný úvazek, 9 % na částečný úvazek a 22 % tvořili sezónní pracovníci. Z tohoto celkového počtu pracovníků byla zhruba třetina rodinných členů (2 309 osob), z nichž dvě třetiny pracovaly na plný úvazek.

Pokud podobným způsobem upravíme údaje za rok 2007 (tj. vybereme pouze ekofarmy) zjistíme, že celkový počet pracovníků meziročně vzrostl o cca 50 %, přičemž poměr mezi rodinnými členy a ostatními pracovníky zůstává nezměněn. Naopak mírně vzrostl počet sezónních pracovníků na úkor pracovníků na částečný úvazek.

V přepočtu na plně zaměstnané (tj. roční fond pracovní doby je stanoven na 1 800 hodin) činil v roce 2008 počet pracovních sil 5 841 pracovníků (tj. nárůst o 41 % z počtu 4 130 pracovníků v roce 2007), což představuje vzhledem k nárůstu počtu ekofarek o cca 43 % zhruba shodnou potřebu pracovníků na ekofarmě. K nejvyššímu nárůstu počtu AWU došlo meziročně v kraji Jihomoravském, Vysočině a v hlavním městě Praha.

Počet pracovníků připadajících na jednu ekofarmu byl v průměru 3,27 pracovníka, kdy nejvyšší pracovní nároky připadají na ekofarmy v produkčních oblastech Jihomoravského kraje a Vysočiny (5,31 resp. 4,50 pracovníka). Ve srovnání s celorepublikovým průměrem (dle FSS 2007 byl 3,36 pracovníka na zemědělský podnik) je zaměstnanost v EZ spíše nižší, což je důsledkem většího zastoupení farek s TTP a nižší extenzivitou hospodaření.

Z pohledu zaměstnanosti vychází EZ taktéž hůře při srovnání počtu pracovníků připadajících na 100 ha z.p. s 1,71 proti 3,76 (údaj FSS 2007) pracovníků v zemědělství jako celku. Jinými slovy na jednoho pracovníka v EZ připadá v průměru 58 ha z.p., zatímco v zemědělství celkem je to jen 27 ha z.p.

Tab. 15 Počet pracovníků na ekologických farmách ČR v roce 2008

Kraj	Počet farem 1)	Pracovníci na plný úvazek		Pracovníci na částečný úvazek		Sezónní a příležitostní pracovníci				Přepočet AWU	AWU / ekofarma
		celkem	z toho rodinných členů	celkem	z toho rodinných členů	celkem		z toho rodinných členů			
						počet pracovníků	odpracované hodiny	počet pracovníků	odpracované hodiny		
Hl. m. Praha	16	29	3	8	7	39	3 180	2	280	33	2,04
Středočeský	89	164	56	40	31	84	6 750	7	720	182	2,05
Jihočeský	224	661	202	65	53	94	12 550	23	3 300	695	3,10
Plzeňský	162	302	141	68	50	55	9 380	23	6 030	334	2,06
Karlovarský	170	604	177	33	17	91	12 945	11	2 460	627	3,69
Ústecký	126	368	131	29	29	93	12 740	10	1 000	386	3,06
Liberecký	121	401	106	50	36	124	12 050	17	2 150	430	3,55
Královéhradecký	88	180	86	37	32	44	1 800	5	650	195	2,22
Pardubický	62	167	64	24	22	30	5 100	15	2 250	179	2,88
Vysočina	117	507	99	38	31	99	10 350	3	450	527	4,50
Jihomoravský	131	639	87	76	38	548	47 740	56	3 760	695	5,31
Olomoucký	137	392	113	72	55	197	24 180	29	4 180	431	3,15
Zlínský	188	510	140	84	64	203	34 500	47	5 550	561	2,98
Moravskoslezský	157	539	132	62	49	78	9 550	10	1 400	567	3,61
ČR celkem	1 788	5 463	1 537	686	514	1 779	202 815	258	34 180	5 841	3,27

¹⁾ Počet farem podle místa hospodaření.

Zdroj: Statistické šetření ÚZEI 2009; data od 2 739 subjektů

5. Počet registrovaných subjektů v ekologickém zemědělství ČR za rok 2009

Dle zákona o EZ musí každý zájemce, který hodlá podnikat v EZ podat žádost o registraci na MZe. Registrace rozlišuje následující kategorie subjektů:

- ekologický podnikatel (tj. ekozemědělec),
- výrobce biopotravin (neboli zpracovatel bioproduktů),
- osoba uvádějící biopotraviny nebo bioprodukty do oběhu (tj. distributor),
- výrobce a dodavatel biokrmiv,
- výrobce a dodavatel ekologického rozmnožovacího materiálu / osiv,
- ekologický včelař (není zahrnován do ekozemědělců, jelikož nemusí mít vlastní z.p.).

Navíc jsou sledovány počty dovozců ze třetích zemí (tj. zemí mimo EU) a tzv. faremních zpracovatelů (tj. subjektů registrovaných v kategorii výrobce biopotravin tak ekozemědělec). Celkový počet subjektů (tj. subjekt je započítán pouze 1x na základě IČ nebo rodného čísla) a provozoven (tj. započítány jsou všechny provozovny / farmy daného subjektu) v jednotlivých kategoriích ke konci let 2008 a 2009 uvádí tabulky níže.

Tab. 16 Počet registrovaných subjektů v ekologickém zemědělství ČR k 31.12.2009

Kategorie	Počet provozoven celkem	Počet subjektů celkem
Počet ekozemědělců	2 689	2 674
Počet výrobců	497	395
Počet distributorů	184	168
Počet výrobců krmiv	25	25
Počet výrobců osiv	15	15
Počet včelařů	12	12
Z toho dále:		
Počet dovozců ze 3. zemí	39	39
Počet faremních zpracovatelů	100	94

Pozn.: Počty se mírně liší od oficiálních údajů MZe, protože byly nově zpracovány na základě údajů od KO.

Zdroj: Kontrolní organizace (ABCert, Biokont, KEZ); vlastní výpočty ÚZEI

Tab. 17 Počet registrovaných subjektů v ekologickém zemědělství ČR k 31.12.2008

Kategorie	Počet provozoven celkem	Počet subjektů celkem
Počet ekozemědělců	1 836	1 822
Počet výrobců	429	345
Počet distributorů	151	137
Počet výrobců krmiv	13	13
Počet výrobců osiv	11	11
Počet včelařů	11	11
Z toho dále:		
Počet dovozců ze 3. zemí	30	30
Počet faremních zpracovatelů	75	68

Pozn.: Počty se mírně liší od oficiálních údajů MZe, protože byly nově zpracovány na základě údajů od KO.

Zdroj: Kontrolní organizace (ABCert, Biokont, KEZ); vlastní výpočty ÚZEI

Je třeba zdůraznit, že jednotlivé subjekty mohou mít více ekofarem či provozoven (např. mezi ekozemědělci je registrován státní podnik Vojenské lesy a statky ČR, s.p. obhospodařující pět samostatných ekofarem, mezi výrobci je registrována BILLA spol. s r.o. se svými 54 prodejny, kde je realizováno dopékání biopečiva aj.). Současně působí řada subjektů ve více kategoriích, kdy výrobce biopotravin je současně distributorem nebo výrobcem krmiv apod. (podrobné členění viz. Tab. 18).

Prezentované údaje se mohou mírně lišit od oficiálně prezentovaných údajů MZe, protože byly nově zpracovány na základě seznamů registrovaných subjektů v EZ vedených KO ke konci roku (tj. tyto seznamy jsou veřejně dostupné na webových stránkách ministerstva).

Dle těchto informací bylo k 31.12.2009 v EZ registrováno 2 689 ekofarem (resp. 2 674 ekologických podnikatelů), z nichž 106 subjektů (zhruba 4 %) je navíc registrováno v dalších kategoriích, nejčastěji v kategorii výrobce biopotravin (tj. jedná se o faremní zpracovatele). Nárůst počtu subjektů zaznamenaly také všechny ostatní kategorie, přičemž největší relativní nárůst byl u výrobců krmiv, jejichž počet se proti roku 2008 téměř zdvojnásobil. *(Pozn. lze předpokládat, že růst počtu výrobců krmiv byl podpořen změnou pravidel při užívání konvenčních krmiv v EZ).*

Počet výrobců biopotravin ke konci roku 2009 vzrostl na 395 subjektů (resp. 497 výrobních míst). K nejčastěji zpracovávaným bioproduktům patří, dle převažující činnosti výrobců, zpracování masa (zejména zpracování masa z velkých hospodářských zvířat), výroba pekařských, cukrářských a jiných moučných výrobků (převážně čerstvého pečiva), zpracování mléka, výroba mléčných výrobků a sýrů a zpracování zeleniny a ovoce. V posledních letech výrazně roste počet registrovaných výrobců vína, kteří však většinou ještě s výrobou vína nezačali, jelikož jim běží přechodné období na jejich vinice (viz. Tab. 20 resp. Tab. 21).

Druhou významnou kategorií pro rozvoj trhu s biopotravinami jsou distributoři neboli subjekty uvádějící biopotraviny nebo bioprodukty do oběhu včetně vývozu a dovozu bez jakéhokoli dalšího zpracování *(Pozn.: za zpracování je považováno i pouhé zabalení nebo označování biopotravin)*. Počet distributorů vzrostl na 168 subjektů, z nichž zhruba 15 % (26 subjektů) realizuje taktéž dovoz ze třetích zemí. Je třeba ale zmínit, že v EZ navíc působí velký počet subjektů realizujících maloobchodní prodej (tj. obchodní řetězce, obchody zdravé výživy apod.), tyto se však dle zákona o EZ od roku 2006 nemusí registrovat. *(Pozn.: registrace není vyžadována u prodejců, kteří pouze prodávají biopotraviny konečnému spotřebiteli ve spotřebitelském balení).*

Celkem v EZ ke konci roku 2009 působilo 3 132 subjektů, což je o 904 subjektů více než v roce 2008, přičemž během roku 2009 ukončilo svoji činnost v EZ 160 subjektů (a dalších 27 subjektů změnilo svoje zařazení v jednotlivých kategoriích) a přes tisíc se nově registrovalo, nejčastěji v kategorii ekozemědělec (přesně 1 063 subjektů se nově registrovalo a 28 subjektů přešlo z jiných kategorií) (viz. Tab. 18).

Pokud bychom zahrnuly do evidence všechny pobočky (tj. ekofarmy, provozovny registrovaných subjektů), pak v EZ působilo 3 263 poboček. Nárůst je způsoben zejména započítáním provozoven řetězců BILLA spol. s r.o., SPAR Česká obchodní společnost s.r.o. a MAKRO Cash & Carry ČR s.r.o.

Tab. 18 Vývoj a struktura registrovaných subjektů v EZ ČR v roce 2009

Registrované subjekty ¹⁾	Stav ke konci roku 2008	Ukončené registrace v roce 2009	Nové registrace v roce 2009	Stav ke konci roku 2009
Pouze ekozemědělci	1 748	132	952	2 568
Pouze výrobci biopotravin	249	30	41	260
Pouze distributoři biopotravin	110	15	31	126
Pouze výrobce krmiv	5	0	9	14
Pouze výrobce osiv	7	0	3	10
Pouze včelař	6	4	4	6
MIX – registrace ve více kategoriích:				
Výrobce + ekozemědělec	66	3	29	92
Výrobce + distributor	21	1	11	31

Výrobce + krmiva / osiva	3	0	1	4
Výrobce + včelař	1	0	1	2
Distributor + ekozemědělec	1	0	2	3
Distributor + krmiva / osiva	3	0	1	4
Distributor + včelař	0	0	0	0
Ekozemědělec + krmiva / osiva	2	0	2	4
Ekozemědělec + včelař	1	1	2	2
Výrobce + distributor + ekozemědělec	1	0	2	3
Výrobce + distributor + krmiva / osiva	0	0	0	0
Výrobce + distributor + včelař	1	0	0	1
Výrobce + ekozemědělec + krmiva/ osiva	1	0	0	1
Výrobce + ekozemědělec + včelař	2	1	0	1
Celkový počet registrovaných subjektů	2 228	187	1 091	3 132

1) Uvedené počty registrovaných subjektů jsou bez zohlednění poboček.

Zdroj: Kontrolní organizace (ABCert, Biokont, KEZ); vlastní výpočty ÚZEI

Z regionálního hlediska se nejvíce registrovaných výrobců biopotravin nachází v Jihomoravském kraji (téměř třetina všech výrobců), avšak v 66 % se jedná o zpracovatele vlastních hroznů na výrobu vína (73 subjektů) (viz. Tab. 19). Následuje kraj Středočeský se 40 výrobci biopotravin, kde je vyvážená struktura výroby bez dominující kategorie. Naopak nejméně výrobců působí v Karlovarském kraji (tj. jen 7 subjektů), přestože jde o kraj s nejvyšším podílem ekologických ploch na celkové výměře z.p. kraje (46,5 % ploch je v EZ). V tomto kraji také připadá na jednoho výrobce nejvíce ekozemědělců (25 subjektů).

Tab. 19 Počet výrobců biopotravin v krajích ČR v roce 2009

Kraj	Počet ekofarem	Počet registrovaných výrobců biopotravin ¹⁾			Počet ekofarem připadajících na jednoho výrobce ²⁾
		provozovny	subjekty	(%)	
Hl. m. Praha	11	50	21	5,32	1
Středočeský	169	54	40	10,13	4
Jihočeský	346	23	21	5,32	16
Plzeňský	257	35	26	6,58	8
Karlovarský	176	10	7	1,77	25
Ústecký	174	21	18	4,56	10
Liberecký	173	18	15	3,80	12
Královéhradecký	141	22	21	5,32	7
Pardubický	94	20	19	4,81	5
Vysočina	224	29	20	5,06	9
Jihomoravský	196	123	111	28,10	2
Olomoucký	194	30	25	6,33	7
Zlínský	280	36	29	7,34	10
Moravskoslezský	254	26	22	5,57	11
Celkem	2 689	497	395	100,00	7

¹⁾ Výrobce biopotravin je zařazen dle adresy provozovny nikoli sídla.

²⁾ Přepočet je proveden ku počtu výrobců biopotravin po vyloučení maloobchodních řetězců.

Zdroj: Mze (údaje vždy k 31.12. daného roku); vlastní výpočty ÚZEI

Tab. 20 Výrobci biopotravin dle druhu ekonomické aktivity v roce 2008 a 2009 - subjekty

Kód	Ekonomická aktivita (dle NACE)	Počet výrobců biopotravin	
		2008	2009
10.1	Zpracování a konzervování masa a výroba masných výrobků	63	63
10.11	Zpracování a konzervování masa, kromě drůbežího	49	49
10.12	Zpracování a konzervování drůbežího masa	2	3
10.13	Výroba masných výrobků a výrobků z drůbežího masa	12	11
10.2	Zpracování a konzervování ryb, korýšů a měkkýšů	0	0
10.20	Zpracování a konzervování ryb, korýšů a měkkýšů	0	0
10.3	Zpracování a konzervování ovoce a zeleniny	38	35
10.31	Zpracování a konzervování brambor	2	2
10.32	Výroba ovocných a zeleninových šťáv	6	8
10.39	Ostatní zpracování a konzervování ovoce a zeleniny	30	25
10.4	Výroba rostlinných a živočišných olejů a tuků	1	3
10.41	Výroba olejů a tuků	1	3
10.42	Výroba margarínu a podobných jedlých tuků	0	0
10.5	Výroba mléčných výrobků	32	38
10.51	Zpracování mléka, výroba mléčných výrobků a sýrů	32	37
10.52	Výroba zmrzliny	0	1
10.6	Výroba mlýnských a škrobářenských výrobků	13	14
10.61	Výroba mlýnských výrobků	12	13
10.62	Výroba škrobářenských výrobků	1	1
10.7	Výroba pekařských, cukrářských a jiných moučných výrobků	40	40
10.71	Výroba pekařských a cukrářských výrobků, kromě trvanlivých	28	27
10.72	Výroba sucharů a sušenek; výroba trvanlivých cukrářských výrobků	10	11
10.73	Výroba makaronů, nudlí, kuskusu a podobných moučných výrobků	2	2
10.8	Výroba ostatních potravinářských výrobků	87	106
10.81	Výroba cukru	3	3
10.82	Výroba kakaa, čokolády a cukrovinek	7	6
10.83	Zpracování čaje a kávy	14	20
10.84	Výroba koření a aromatických výtažků	7	9
10.85	Výroba hotových pokrmů	10	11
10.86	Výroba homogenizovaných potravinářských přípravků a dietních potravin	3	3
10.89	Výroba ostatních potravinářských výrobků j. n.	43	54
11.0	Výroba nápojů	71	96
11.01	Destilace, rektifikace a míchání lihovin	2	4
11.02	Výroba vína z vinných hroznů	62	77
11.03	Výroba jablečného vína a jiných ovocných vín	0	0
11.04	Výroba ostatních nedestilovaných kvašených nápojů	4	6
11.05	Výroba piva	1	1
11.06	Výroba sladu	1	1
11.07	Výroba nealko. nápojů; stáčení minerálních a ostatních vod do lahví	1	7
	Celkem	345	395

Zdroj: Kontrolní organizace (ABCert, Biokont, KEZ); vlastní výpočty ÚZEI

Tab. 21 Výrobci biopotravin dle druhu ekonomické aktivity v roce 2008 a 2009 - provozovny

Kód	Ekonomická aktivita (dle NACE)	Počet výrobců biopotravin ¹⁾	
		2008	2009
10.1	Zpracování a konzervování masa a výroba masných výrobků	67	69
10.11	Zpracování a konzervování masa, kromě drůbežího	53	54
10.12	Zpracování a konzervování drůbežího masa	2	3
10.13	Výroba masných výrobků a výrobků z drůbežího masa	12	12
10.2	Zpracování a konzervování ryb, koryšů a měkkýšů	0	0
10.20	Zpracování a konzervování ryb, koryšů a měkkýšů	0	0
10.3	Zpracování a konzervování ovoce a zeleniny	41	37
10.31	Zpracování a konzervování brambor	3	3
10.32	Výroba ovocných a zeleninových šťáv	8	8
10.39	Ostatní zpracování a konzervování ovoce a zeleniny	30	26
10.4	Výroba rostlinných a živočišných olejů a tuků	1	3
10.41	Výroba olejů a tuků	1	3
10.42	Výroba margarínu a podobných jedlých tuků	0	0
10.5	Výroba mléčných výrobků	67	92
10.51	Zpracování mléka, výroba mléčných výrobků a sýrů	67	91
10.52	Výroba zmrzliny	0	1
10.6	Výroba mlýnských a škrobářských výrobků	15	16
10.61	Výroba mlýnských výrobků	13	14
10.62	Výroba škrobářských výrobků	2	2
10.7	Výroba pekařských, cukrářských a jiných moučných výrobků	71	72
10.71	Výroba pekařských a cukrářských výrobků, kromě trvanlivých	56	56
10.72	Výroba sucharů a sušenek; výroba trvanlivých cukrářských výrobků	12	12
10.73	Výroba makaronů, nudlí, kuskusu a podobných moučných výrobků	3	4
10.8	Výroba ostatních potravinářských výrobků	96	111
10.81	Výroba cukru	4	3
10.82	Výroba kakaa, čokolády a cukrovinek	7	6
10.83	Zpracování čaje a kávy	19	24
10.84	Výroba koření a aromatických výtažků	7	9
10.85	Výroba hotových pokrmů	10	11
10.86	Výroba homogenizovaných potravinářských přípravků a dietních potravin	3	3
10.89	Výroba ostatních potravinářských výrobků j. n.	46	55
11.0	Výroba nápojů	71	97
11.01	Destilace, rektifikace a míchání lihovin	2	4
11.02	Výroba vína z vinných hroznů	62	78
11.03	Výroba jablečného vína a jiných ovocných vín	0	0
11.04	Výroba ostatních nedestilovaných kvašených nápojů	4	6
11.05	Výroba piva	1	1
11.06	Výroba sladu	1	1
11.07	Výroba nealko. nápojů; stáčení minerálních a ostatních vod do lahví	1	7
	Celkem	429	497

¹⁾ Přesný počet výrobců biopotravin včetně všech jejich provozoven.

Zdroj: Kontrolní organizace (ABCert, Biokont, KEZ); vlastní výpočty ÚZEI

Část II. - Data o prodeji a užití produkce ekofarem

Cílem druhé části zprávy je poskytnout informace o způsobech užití reálné rostlinné a živočišné produkce vyprodukované na ekofarmách v roce 2008. A dále odpovědět na otázky týkající se rozsahu zpracování bioproduktů na ekofarmách a významu přímého prodeje konečným spotřebitelům. Všechny tyto údaje jsou zjišťovány zpětně z důvodu jejich reálnosti (tj. v roce 2009 byly sbírány údaje za rok 2008). Navíc je závěrem doplněno vyhodnocení odpovědí týkajících se doporučení ekologických zemědělců k zajištění rozvoje domácího trhu s biopotravinami.

Jelikož druhá část dotazníku byla věnována problematice užití a způsobu prodeje vyprodukované bioprodukce ekofarem z roku 2008, účastnily se dotazování pouze ekofarmy, které již mohly v daném roce prodávat nějakou svoji produkci jako bioprodukt s certifikátem. Jelikož prodej certifikovaných bioproduktů mohou realizovat farmy až po tzv. přechodném období, nelze zahrnout farmy nově registrované v roce 2009 ani v předchozích dvou letech 2008, 2007 a příp. některé i z roku 2006. Z tohoto důvodu z celkového počtu 2 739 respondentů odpovídalo na následující otázky pouze 930 ekofarem (tj. farem, které odpověděly kladně na otázku „Byla na Vaší ekofarmě v roce 2008 realizována nějaká rostlinná nebo živočišná produkce, kterou bylo možné prodat již s certifikátem?“).

6. Způsob uplatnění vyprodukované produkce na ekofarmách za rok 2008

Z celkového počtu 930 ekofarem (po vyloučení 14 dotazníků pro nesprávné vyplnění) jich 554 (60 %) realizovalo pouze živočišnou produkci, 202 (22 %) pouze rostlinnou produkci a zbylých 160 jak živočišnou tak rostlinnou produkci. Avšak téměř 30 % z 202 ekofarem, které uvedly realizaci nějaké rostlinné produkce, produkuje pouze seno a to převážně pro svoji vlastní potřebu.

Je zde třeba zdůraznit, že těchto 930 ekofarem „mohlo“ prodat nějakou svoji produkci jako bioprodukt (měly tento potenciál), ale neznamená to, že ji skutečně v bio kvalitě nakonec prodalo (tzn., že produkce mohla být prodána jako konvenční produkt, zkrmena nebo jinak spotřebována zemědělcem anebo je stále na skladě).

Z odpovědí 930 respondentů vychází, že v roce 2008 prodalo nějaký svůj produkt v bio kvalitě pouze 362 ekofarem (necelých 40 %). Ze zbylých 568 ekofarem, které odpověděly záporně na otázku „Prodal jste v minulém roce (2008) nějaké vaše BIO produkty s certifikátem?“, jich 456 realizuje svoji produkci buď na konvenčním trhu anebo spotřebou na vlastní farmě. Zbylých 112 ekofarem nerealizovalo žádný prodej a veškerá produkce byla spotřebována přímo na farmě buď ve formě vstupů jako krmivo / osivo (nejčastěji šlo o produkci a spotřebu sena) případně jako mladá zvířata do vlastního chovu či ve formě potravin pro vlastní spotřebu zemědělce.

Na tomto místě je třeba zdůraznit, že prezentované informace týkající se uplatnění produkce ekofarem uvedené níže jsou výstupem nově provedeného sběru dat, kdy získané údaje mohou obsahovat ještě určité nepřesnosti (např. KO vyplňovaly zejména objem produkce prodané jako bioprodukt, méně pak bylo specifikováno uplatnění zbylé produkce, jelikož toto není jejich povinností evidovat). Přesto je možné tyto výsledky považovat za vypovídající.

Z provedeného srovnání údajů plánované produkce (tj. data o produkci zjišťovaná v daném roce, tedy 2008) a údajů o skutečné produkci a jejím užití (tj. data zjišťovaná zpětně za rok 2008 v roce 2009) vychází určité rozdíly, které jsou dány zejména následujícími důvody:

- Plánovaná produkce na daný rok je zjišťována při inspekci na farmě během daného roku, tedy se jedná o odhad ekozemědělce. Ten se samozřejmě liší od skutečnosti (např. odlišná reálná produkce plodin dle vývoje počasí / výskytu škůdců, úhyn zvířat plánovaných k prodeji nebo jejich ponechání na farmě, odlišné přírůstky nebo doживost, změny stavu chovaných zvířat apod.),
- Odlišné ekofarmy vyplňující údaje – pokud totiž farma skončí v EZ, pak je vyplněna její plánovaná produkce, avšak již chybí údaj o její skutečné produkci zjišťované zpětně následující rok,
- Neustále se zpřesňující metodika určování objemu produkce (tj. specifikace jednotek (uvádění živé resp. přepočtené jatečné hmotnosti dle koeficientů výtěžnosti), pravidla zahrnování např. prodávaných živých zvířat mimo produkci masa či produkce mléka spotřebovaného ke krmení telat apod.),
- Neuvedení všech údajů z důvodu dostupnosti informací pouze o realizaci produkce v bio kvalitě a již nikoli o způsobu užití zbylého objemu produkce,
- Chyby, které se mohou vzhledem k objemu zjišťovaných informací ve sběru vyskytnout (a to jak v datech o plánované produkci, tak v datech o reálné produkci).

6.1. Způsob užití rostlinné produkce

Ze získaných údajů je patrné, že mezi plánovanou a skutečnou rostlinnou produkcí může být výrazný, u některých plodin téměř až dvojnásobný, rozdíl (viz. Tab. 22).

Nižší skutečná produkce u špaldy, ovsa a pohanky je způsoben zejména nevyplněním reálného užití produkce u několika málo farem, které však uvedly vysokou plánovanou produkci dané plodiny. Podobný důvod existuje i u produkce prosa. Zde vzhledem k malému počtu farem pěstujících tuto plodinu (3 ekofarmy) pak má vynechání údajů výrazný vliv na výsledný objem produkce (tj. pokles o 74 %). U kukuřice na zrno je hlavním důvodem rozdílu nadhodnocení plánované produkce. Za rozdílem u luskovin (zde míněno na zrno) může být nejasný výklad metodiky, kdy v plánu produkce na rok 2008 se mohou vyskytovat ještě i údaje k luskovinám sklizeným na zeleno. Užití produkce brambor a olejnin vyplnilo výrazně méně farem, než jich produkci plánovalo. Jiná situace je u pěstování bylin, kde dominuje jedna ekofarma s produkcí 800 tun (plán na rok 2008), avšak její skutečná produkce byla nakonec pouze okolo 400 tun. U produkce osiva a sadby byla jako důvod rozdílu (pokles o 75 %) identifikována chyba v plánované produkci na rok 2008 z důvodu uvedení chybných jednotek u tří farem. Opravený objem je pak cca 75 tun, což odpovídá i reálné produkci.

Vzhledem k nízkému počtu pěstitelů zeleniny je objem produkce (ať už plán či reálný objem) velmi závislý na dodaných datech a vynechání i jedné farmy nebo nesrovnalost v jednotkách způsobí výraznou odchylku. Např. u produkce cibule byla jednak dohledána chyba v plánované produkci (správně 117 tun), jednak chyběl údaj o užití produkce u dominující farmy s plánovanou produkcí až 80 tun. Podobně byla při srovnání skutečné a plánované produkce dohledána chyba u zeleniny košťálové, kdy plánovaný objem produkce měl být jen 65 tun. V případě plodové zeleniny stojí za rozdílem nejasná metodika, zda zahrnovat produkci dýní, kdy některé farmy pěstující jen dýně užití produkce vyplnily a jiné nikoli.

V případě trvalých kultur byl rozdíl mezi plánem a skutečností viditelný u produkce jablek a hrušek. U jablek je rozdíl opět způsoben chybou v objemu plánované produkce (správně 1 188 tun), zatímco u hrušek je důvodem podcenění produkce u jedné farmy (plán 100 tun x reálná produkce 265 tun).

Dále tyto výsledky ukazují jakým způsobem farmy uplatnily rostlinné produkty realizované v roce 2008. Nejčastěji pěstovanou plodinou v EZ jsou obiloviny, a to pšenice a oves (101 resp. 119 farem). Celkem se v roce 2008 vyprodukovalo okolo 27 tis. tun obilovin. Z tohoto množství bylo zhruba 70 % prodáno (tj. 18,5 tis. tun), a to z 93 % v bio kvalitě (tj. 17,2 tis. tun). Do zahraničí se vyvezlo zhruba 40 % veškeré prodané produkce, přičemž až 46 % produkce obilovin prodané jako bioprodukt.

Kromě tritikále jsou obiloviny prodávány převážně v bio kvalitě (podíl v rozpětí 80 – 100 %), avšak na domácím trhu skončí jen zhruba polovina této bioprodukce (např. 53 % biopšenice, 63 % biošpaldy, 47 % biožita, 61 % bioovsa a 77 % bioječmene). U prosa a kukuřice za zrno byla exportována téměř celá bioprodukce. V rámci jiného užití jsou všechny obiloviny nečastěji spotřebovány jako krmivo, pouze u špaldy převažovala spotřeba na osivo. Navíc byla vykazána zhruba 10 % zásoba obilovin na skladě, která zatím nebyla prodána. O něco lépe jsou na tom luskoviny, kdy je 87 % vyprodukovaného objemu prodáno (zbylá produkce je nejčastěji využita přímo na farmě jako krmivo), a to jako bioprodukt, přičemž na domácím trhu zůstává 75 % této produkce.

Mezi další plodiny, jejichž produkce je téměř celá prodávána v bio kvalitě patří zelenina včetně brambor, byliny, osiva a v roce 2008 i hrušky. Bohužel u brambor, mrkve a bylin směřuje téměř celá tato bioprodukce mimo trh ČR. Naopak nejvyšší podíl produkce prodané jako konvenční produkt v roce 2008 zaznamenaly kromě tritikále, peckoviny a olejnin (tj. 74 % resp. 48 %), jejichž prodej se převážně uskutečňuje na českém trhu.

Z pohledu jiného užití u trvalých kultur, které je o něco vyšší a pohybuje se v rozpětí od 9 do 27 %, se jednalo nejčastěji o vlastní spotřebu zemědělcem. Avšak převážná část tohoto neprodaného množství byla u hrušek a peckovin uplatněna formou zpracování na farmě (92 % a 40 %), u jablek šlo o neskliženou úrodu z důvodu nízkých výkupních cen (80 %).

Tab. 22 Způsob uplatnění rostlinné produkce ekofarem v roce 2008 a srovnání s objemem plánované produkce na tento rok

Produkce RV	Reálná rostlinná produkce v roce 2008 a její užití								Plán produkce na rok 2008 (odhad)		Rozdíl plánované a reálné produkce		
	Počet farem	Celková produkce	Užití produkce:		Prodej na trhu:		Prodej jako:		Počet farem	Produkce	Počet farem	Produkce	
			prodej	jiné užití	domácím	export	BIO produkt	konvenční produkt				(absolutně)	(%)
Pšenice	101	7 604	71%	29%	55%	45%	96%	4%	97	6 837	4	767	11
Špalda	46	4 620	93%	7%	68%	32%	88%	12%	42	5 409	4	-788	-15
Žito	41	3 033	62%	38%	48%	52%	98%	2%	39	2 728	2	305	11
Ječmen	61	2 440	47%	53%	80%	20%	87%	13%	52	2 310	9	130	6
Oves	119	5 133	56%	44%	65%	35%	81%	19%	117	6 473	2	-1 340	-21
Tritikále	51	2 441	51%	49%	79%	21%	58%	42%	47	3 722	4	-1 281	-34
Pohanka	18	481	91%	9%	91%	9%	86%	14%	21	1 052	-3	-571	-54
Proso	1	6	100%	0%	0%	100%	100%	0%	3	21	-2	-16	-74
Kukuřice na zrno	7	1 234	100%	0%	17%	83%	100%	0%	9	1 354	-2	-121	-9
Luskoviny	16	551	87%	13%	76%	24%	93%	7%	36	1 701	-20	-1 150	-68
Brambory	64	2 520	81%	19%	19%	81%	97%	3%	82	3 539	-18	-1 018	-29
Olejníky	10	194	99%	1%	90%	10%	52%	48%	22	307	-12	-113	-37
Byliny/koření	25	481	100%	0%	2%	98%	100%	0%	34	976	-9	-495	-51
Osivo / sadba	9	76	97%	3%	100%	0%	100%	0%	11	302*	-2	-226	-75
Košťálová zelenina	15	26	98%	2%	100%	0%	90%	10%	20	245*	-5	-219	-90
z toho zelí	13	14	98%	2%	100%	0%	96%	4%	17	26	-4	-12	-46
Listová zelenina	16	16	99%	1%	100%	0%	97%	3%	21	34	-5	-19	-54
Plodová zelenina	24	123	100%	0%	83%	17%	98%	2%	29	247	-5	-124	-50
Kořenová zelenina	23	1 086	98%	2%	4%	96%	100%	0%	30	1 524	-7	-438	-29
z toho mrkev	20	1 064	98%	2%	2%	98%	100%	0%	24	1 288	-4	-225	-17
z toho cibule	15	16	99%	1%	100%	0%	68%	32%	23	214*	-8	-199	-93
Jablka	52	1 235	73%	27%	90%	10%	75%	25%	53	1 752*	-1	-517	-30
Hrušky	20	362	80%	20%	98%	2%	99%	1%	23	222	-3	140	63
Peckoviny	33	191	91%	9%	87%	13%	26%	74%	39	185	-6	6	3
Hrozny	4	100	89%	11%	100%	0%	100%	0%	5	96	-1	4	4

Pozn.: * U těchto plodin byla při srovnání reálné a plánované produkce nalezena chyba a plánovaná produkce měla být u osiva / sadby 75 tun, u košťálové zeleniny 65 tun, u cibule 117 tun a u jablek 1 188 tun.

Zdroj: Statistické šetření ÚZEI 2009; data od 930 subjektů

6.2. Způsob užití živočišné produkce

Při srovnání uvedeného skutečného objemu živočišné produkce v roce 2008 a plánovaného objemu na tento rok jsou patrné také určité rozdíly, které však lze ze získaných údajů vysvětlit. K výraznému rozdílu mezi plánem a skutečnou produkcí došlo u produkce ovčího mléka (nárůst o 76 %), což bylo způsobeno jednou farmou, která neuvedla plán, ale nakonec produkci mléka realizovala. Naopak u produkce kozího mléka je reálná produkce nižší (pokles o 18 %), jelikož jedna farma uvedla plán produkce a již nikoli skutečnou produkci, pravděpodobně z důvodu ukončení hospodaření v EZ. U produkce vajec je rozdíl způsobem spíše nejasnou definicí jednotek, kdy jsou uváděny v plánu produkce na rok 2008 kusy i kilogramy a zpětně nelze určit správný údaj. Důvodem nižší skutečné produkce kravského mléka jsou převážně vyšší odhady plánované dojivosti u většiny ekofarem. Nulová plánovaná produkce medu na rok 2008 byla způsobena běžícím přechodným obdobím, kdy nakonec 5 chovatelů včel produkci realizovalo.

Výsledky prvního zjišťování ukazují, že většina živočišných bioproduktů zůstává pro další zpracování v ČR (viz. Tab. 23). Výjimkou je produkce u skotu a ovcí, kdy je shodně cca 14 % jatečných zvířat a až třetina telat (resp. 13 % ovcí) exportována do zahraničí. V roce 2008 bylo navíc vyvezeno 34 % produkce jatečných prasat, avšak zde se jedná o proměnlivou hodnotu, protože v chovu prasat v podstatě dominuje pouze 1 ekofarma (téměř 80 % celkové produkce) a vývoj užití záleží pak na situaci této jedné ekofarmy.

Méně uspokojivý je poměr produkce prodané skutečně v bio kvalitě, kdy právě u nejčastěji chovaných kategorií zvířat v EZ (tj. skotu a ovcí) dosahuje pouze 37 % resp. 19 % celkové produkce masa. Podobně je tomu i u masa kozího (jen 11 % prodáno s certifikátem jako bioprodukt). Lepší situace je u prodeje vepřového a drůbežího masa, mléka, vajec a medu, kdy je téměř celá produkce prodána jako bioprodukt. Avšak při srovnání s celkovou produkcí těchto komodit v ČR v roce 2008 se jedná o velmi malý objem. Produkce drůbežího biomasa je zanedbatelná, vepřové biomaso tvoří jen 0,02 % jeho celkové produkce, kravské biomléko se podílí na celkové produkci mléka 0,44 % (22 % u mléka kozího) a produkce biovajec dosahuje jen 0,03 % jejich celkové produkce. Jen pro srovnání i hlavní komodita EZ - hovězí maso, se podílí na jeho celkové produkci v ČR v roce 2008 okolo 5,7 %.

Možnost „Jiné užití“ zahrnuje spotřebu dané produkce přímo na farmě, a to formou přímé spotřeby zemědělcem (tj. jako osiva, krmiva nebo potraviny) nebo formou zpracování na biopotravinu a její následný prodej.

V rámci jiného užití u masa hovězího, skopového a kozího se jednalo téměř ve všech případech o vlastní spotřebu zemědělce. Jiná situace byla u masa vepřového, kdy naopak jiné užití (tj. 69 %) představuje zpracování na farmě a následný prodej masa a masných výrobků jako biopotraviny. U drůbeže byla polovina neprodané produkce (tj. 26 %) v rámci zkušebního chovu rozdána zaměstnancům farmy a zbylý objem produkce opět zkonzumován přímo zemědělcem stejně jako neprodaná produkce vajec. Objem neprodaného kravského mléka zahrnuje mléko užitý jako krmivo pro telata. Jiné užití u kozího mléka (6 %) představuje přímou spotřebu farmářem, zatímco u mléka ovčího jde o užití veškeré této produkce (16 %) formou zpracování na farmě. U zástavu (telata, jehňata) se jedná o produkci zvířat, která nebyla prodána a zůstala do vlastního chovu ekofarmy. Veškerá produkce medu byla v roce 2008 prodána.

Tab. 23 Způsob uplatnění živočišné produkce ekofarem v roce 2008 a srovnání s objemem plánované produkce na tento rok

Produkce ŽV ¹⁾	Reálná živočišná produkce v roce 2008 a její užití								Plán produkce na rok 2008 (odhad)		Rozdíl plánované a reálné produkce		
	Počet farem	Celková produkce	Užití produkce:		Prodej na trhu:		Prodej jako:		Počet farem	Produkce	Počet farem	Produkce ²⁾	
			prodej	jiné užití	domácím	export	BIO produkt	konvenční produkt				(absolutně)	(%)
Hovězí maso (kg)	454	3 146 867	99%	1%	86%	14%	37%	63%	395	5 469 734	59	144 785	3
Telata – zástav (kg)	437	2 857 703	86%	14%	70%	30%	10%	90%					
Skopové maso (kg)	167	258 918	96%	4%	86%	14%	19%	81%					
Ovce – zástav (kg)	69	75 345	86%	14%	87%	13%	28%	72%	141	329 959	26	-6 217	-2
Kozí maso (kg)	42	10 598	87%	13%	100%	0%	11%	89%					
Vepřové maso (kg)	10	80 971	31%	69%	66%	34%	76%	24%					
Drůbeží maso (kg)	6	1 505	74%	26%	100%	0%	84%	16%	5	1 215	1	290	24
Mléko ovčí (l)	3	33 445	84%	16%	100%	0%	100%	0%	2	19 000	1	14 445	76
Mléko kozí (l)	15	291 750	94%	6%	100%	0%	91%	9%	11	355 700	4	-63 950	-18
Mléko kravské (l)	37	11 484 866	96%	4%	100%	0%	90%	10%	35	12 683 144	2	-1 198 278	-9
Vejce (ks)	15	848 979	99%	1%	100%	0%	97%	3%	16	1 115 620	-1	-266 641	-24
Med (kg)	5	16 140	100%	0%	100%	0%	95%	5%	0	0	5	16 140	x

¹⁾ Celková produkce masa včetně zástavu je uváděna v kilogramech jatečné hmotnosti, aby bylo možné provést srovnání s plánovanou produkcí na rok 2008. Pro přepočty z živé váhy byl pro skot, ovce, kozy a prasata použit koeficient výtěžnosti 0,5 a pro drůbež 0,7.

²⁾ Celková produkce u skotu a ovcí zahrnuje jak produkci masa (tj. zvířata prodaná na jatka), tak produkci v podobě prodaného zástavu (tj. zvířata prodaná živá). Příklad výpočtu u skotu: zvířata na jatka (6 293 733 kg ž.v. * 0,5) + zvířata prodaná jako zástav (5 715 405 kg ž.v. * 0,5) * 86 % = 3 146 867 + (2 857 703 * 86 %). Rozdíl plánované a reálné produkce je pak 144 785 kg jatečné hmotnosti.

Zdroj: Statistické šetření ÚZEI 2009; data od 930 subjektů

7. Prodej bioproduktů na konvenčním trhu v roce 2008

Snahou dotazníkového šetření bylo nově také identifikovat rozsah bioprodukce prodávané bez certifikátu jako běžný produkt. Z oslovených 930 ekofarmů jich 734 (téměř 80 %) uvedlo, že byly nuceny část nebo i veškerou svoji bioprodukcí prodat jako konvenční produkt. Hlavním identifikovaným důvodem pro prodej bioprodukce na konvenčních trzích byl z pohledu ekozemědělců nedostatek trhů, kde by se daly bioprodukty prodávat a dále chybějící odběratel, ať už zpracovatel nebo obchodník (viz. Tab. 24).

Tab. 24 Důvody pro prodej bioprodukce na konvenčním trhu

Důvody	Pořadí dle četnosti odpovědí ¹⁾
Nedostatek trhů pro ekologické produkty (není kde prodávat)	767
V regionu chybí zpracovatel / obchod, někdo komu bych mohl prodávat své výrobky	529
Nízká poptávka spotřebitelů po ekol. produktech	392
Ceny jsou velmi nízké pro mé produkty / část mých produktů	228
Nedostatek podpory v hledání vhodného trhu / obchodu (nemám informace)	155
Moje nabídka ekol. produktů se velmi mění	43
Vyhovět podmínkám zpracovatelů / obchodů / supermarketů je velmi těžké	42
Jiné důvody- uveďte:.....	36
Poptávka po ekol. výrobcích se velmi mění	30
Nejbližší trh je vzdálen	27
Vyhovět kvalitativním standardům je velmi těžké (hygiena, veterinární předpisy...)	26

¹⁾ Vzhledem k tomu, že byla možnost uvést až 3 důvody v pořadí dle priority, byla první odpověď násobena hodnotou (tj. váhou) 2, druhá váhou 1 a třetí váhou 0,5.

Zdroj: Statistické šetření ÚZEI 2009; data od 930 subjektů

V rámci odpovědi 11 „Jiné důvody“, byly zmíněny následující:

- dobrý obchodní vztah s konvenčním odběratelem,
- prodej do konvence jen nestandardních / brakovaných zvířat,
- prodej z důvodu nadprodukce hovězího biomasa,
- nízká poptávka obecně,
- prodej z důvodu nedostačující skladové kapacity,
- odbyt ve vlastní konvenční části firmy.

8. Zpracování bioproduktů na ekofarmách v roce 2008

Všeobecně se očekává, že v rámci EZ dochází na farmě k větší diverzifikaci činností a tedy k vyššímu podílu příjmů z tzv. mimozemědělských činností¹ na celkových příjmech ekofarmy. Jednou z hlavních mimozemědělských činností je právě zpracování vlastních výrobků přímo na farmě a případně jejich následný prodej.

Z oficiálních údajů MZe (tj. seznamů všech registrovaných subjektů v EZ k 31.12.2008) vyplývá, že z celkového počtu registrovaných výrobců biopotravin (429 provozoven, resp. 345 subjektů) je 68 výrobců současně registrováno i v kategorii ekozemědělec. To představuje 20 % podíl na celkovém počtu registrovaných výrobců. Z pohledu registrovaných ekozemědělců však zpracování vlastních výrobků provozuje jen cca 4 % z nich.

¹ Mimos zemědělské činnosti jsou všechny výdělečné činnosti, které nemají charakter zemědělských prací a pro farmu mají ekonomický přínos.

Dále je však třeba zdůraznit, že z těchto 68 faremních zpracovatelů velká část (60 %) svou činnost ve skutečnosti vůbec neprovozuje a to zejména z následujících důvodů:

- běžící možné až dvouleté přechodné období po registraci (týká se zejména např. nově vstupujících vinařů)²
- nezájem spotřebitelů o zamýšlené biopotraviny, příp. jen příležitostná výroba malého množství v sezóně.

K nejčastěji zpracovávaným bioproduktům, dle mezinárodní klasifikace činností NACE, patří zpracování mléka a mléčných výrobků, ovoce a zeleniny a masa (nejčastěji zpracování masa z velkých hospodářských zvířat ve faremních jatkách a bourárnách). Po přechodném období bude pravděpodobně dominovat výroba (a i prodej) vína z biohroznů (viz. Tab. 25).

Tab. 25 Počet a zaměření faremních zpracovatelů bioproduktů v roce 2008 a 2009

NACE kód	Výrobní zaměření	Počet faremních zpracovatelů ¹⁾	
		2008	2009
10.1	Zpracované a konzervované maso a výrobky z masa	12	15
10.2	Zpracované a konzervované ryby, korýši a měkkýši	0	0
10.3	Zpracované a konzervované ovoce a zelenina	14	12
10.31	<i>Zpracované a konzervované brambory</i>	1	1
10.32	<i>Ovocné a zeleninové šťávy</i>	2	4
10.39	<i>Ostatní zpracované a konzervované ovoce a zelenina</i>	11	7
10.4	Rostlinné a živočišné oleje a tuky	0	0
10.5	Mléčné výrobky a zmrzlina	16	18
10.6	Mlýnské a škrobářské výrobky	0	0
10.7	Pekařské, cukrářské a jiné moučné výrobky	1	1
10.8	Ostatní potravinářské výrobky	9	16
10.81	<i>Cukr</i>	0	0
10.82	<i>Kakao, čokoláda a cukrovinky</i>	0	0
10.83	<i>Káva a čaj, zpracované</i>	1	2
10.84	<i>Koření a aromatické výtažky</i>	1	1
10.85	<i>Hotové pokrmy</i>	0	1
10.86	<i>Homogenizované potravinářské přípravky a dietní potraviny</i>	0	0
10.89	<i>Ostatní potravinářské výrobky j. n.</i>	7	12
11.0	Nápoje	23	38
11.02	<i>Víno z vinných hroznů</i>	23	36
Celkem		75	100

¹⁾ Počet faremních zpracovatelů bioproduktů neboli výrobců biopotravin je v tabulce uveden včetně všech jejich provozoven; pokud je zpracováváno více druhů bioproduktů je zpracovatel zařazen dle převažující výroby.
Zdroj: Mze (údaje vždy k 31.12. daného roku); vlastní výpočty ÚZEI

V rámci dotazníkového šetření ÚZEI byla získána kladná odpověď na otázku „Zpracováváte BIO produkty přímo na Vaší farmě?“ od 44 subjektů. Obdobně jako dle oficiálních údajů patří výroba mléčných výrobků, zpracování masa (zejména hovězího a jehněčího) a zpracování ovoce a zeleniny k nejčastěji provozovaným činnostem na ekofarmách (viz. Tab. 26). Vzhledem k přechodnému období výrobu vína reálně vykonávaly v roce 2008 pouze 2 ekofarmy.

² Dle Zákona o EZ se může výrobce biopotravin nejprve zaregistrovat a pak má až 24 měsíců na to, aby získal aspoň 1 osvědčení na biopotravinu.

Tab. 26 Struktura zpracovávaných bioproduktů na ekofarmách v roce 2008

Výrobní zaměření	Počet faremních zpracovatelů ¹⁾
Zpracování masa	9
Výroba mléčných výrobků	12
Výroba ovocných šťáv	4 (2)
Zpracování ovoce a zeleniny	8 (1)
Zpracování bylin a koření	5 (1)
Výroba vína	2
Ostatní potravinářské výrobky (hlíva ústřičná, med, vejce)	4
Celkem	44

¹⁾ Údaj v závorce znamená, že výrobu provozuje výrobce, který současně vyrábí i jinou biopotravinu.

Zdroj: Statistické šetření ÚZEI 2009; data od 930 subjektů

9. Přímý prodej bioproduktů a biopotravin na ekofarmách v roce 2008

Smyslem zjišťování bylo určit rozsah prodeje z ekofaremu přímo konečným spotřebitelům (tzv. prodeje ze dvora). Přímý prodej zahrnuje: prodej na farmě bez obchodu nebo ve vlastním obchodě zemědělce, prodej v rámci agroturistiky na ekofarmě, prodej bioproduktů na tržnicích nebo prostřednictvím zásilkové služby, donášky nebo přes internet.

Z celkového počtu 2 739 respondentů odpovídaly na tuto otázku pouze ekofarmy, které již mohly v roce 2008 prodávat nějakou svoji produkci jako bioprodukt s certifikátem. V roce 2008 to bylo 930 ekofaremu, z nichž 136 uvedlo, že prodává své bioprodukty i přímo na farmě (Pozn.: mírná korekce údaje z loňské zprávy, kdy přímý prodej vykázalo 123 ekofaremu). Znamená to, že téměř 15 % ekofaremu realizuje prodej bioproduktů i tzv. ze dvora. Tento podíl je pravděpodobně vyšší vzhledem k tomu, že řada zemědělců obecně nerada uvádí informace o prodeji svých produktů ze dvora a navíc zde nejsou zahrnuty ty farmy, které sice prodej realizují, ale svoje produkty prodávají bez certifikátu jako běžné konvenční produkty.

K posouzení významu přímého prodeje byl dále zjišťován jeho podíl na celkovém obrátu ekofarmy. Více jak polovina (53 %) ekofaremu uvedla, že obrát z přímého prodeje tvoří méně než 10 % celkového faremního obrátu. U téměř třetiny ekofaremu tvoří obrát za přímý prodej do 50 % celkového faremního obrátu a pouze u 22 ekofaremu je přímý prodej považován za významný způsob odbytu s podílem na celkovém obrátu ekofarmy nad 50 %.

Z pohledu prodávaných bioproduktů a biopotravin převládá prodej živočišných bioproduktů nad rostlinnými (55 % ekofaremu se specializuje jen na prodej živočišné produkce ku 36 % s produkcí rostlinou), zbylých 9 % ekofaremu nabízí jak živočišnou tak rostlinou produkci. Z živočišných bioproduktů, pokud pomineme prodej živých zvířat (nejčastěji jehňat), se jednalo zejména o prodej masa (opět nejčastěji jehněčího), mléka a mléčných výrobků (18 resp. 9 ekofaremu) a vajec (9 ekofaremu). Z rostlinných bioproduktů dominoval prodej zeleniny (29 ekofaremu; nejčastěji brambor, mrkve a cibule) a ovoce (15 ekofaremu). Celkem častý byl i prodej sena (12 ekofaremu) a obilí (7 ekofaremu). Následoval prodej koření a bylin (4 ekofarmy) a prodej vína (2 ekofarmy). U komodity vína lze očekávat výrazný nárůst prodeje z ekofaremu v nejbližších letech s ohledem na obrovský nárůst pěstitelů révy vinné vstupujících do EZ. Z pohledu územního členění, je nejvíce ekofaremu s přímým prodejem v kraji Zlínském a Olomouckém.

10. Doporučení ekozemědělců k zajištění rozvoje domácího trhu s biopotravinami

Na tuto otázku odpovídaly opět pouze ekofarmy, které již mohly v roce 2008 prodávat nějakou svoji produkci jako bioprodukt (tj. s certifikátem).

Z možných 11 odpovědí (viz. Tab. 27), kdy 10 návrhů bylo předem definováno a 11 odpověď umožňovala vlastní formulaci doporučení ekozemědělcem, byly zvoleny nejčastěji následující tři doporučení:

- „Podpořit rozvoj malých zpracovatelských jednotek – úprava legislativy“
- „Podpořit rozvoj malých zpracovatelských jednotek – zpřístupnění investic“
- „Zajistit přístup k informacím o trhu s biopotravinami“

Naopak za nejméně významné pro rozvoj trhu s biopotravinami považují ekozemědělci opatření „Podpora výzkumu v oblasti zpracování a marketingu biopotravin“ a na druhém místě pak „Podpora poradenství pro ekologické zemědělství (s důrazem na zpracování)“.

Zajímavým zjištěním je, že ekozemědělci nepřičítají velký význam při rozvoji trhu možným opatřením jako „Zvýšení dotací pro farmy zpracovávající ekologické produkty“ anebo „Povinné zavedení biopotravin ve veřejném stravování (jesle, školky,...)“.

Tab. 27 Doporučení pro zajištění rozvoje trhu s biopotravinami

Doporučení	Pořadí dle četnosti odpovědí ¹⁾
Podpořit rozvoj malých zpracovatelských jednotek – úprava legislativy	513
Podpořit rozvoj malých zpracovatelských jednotek – zpřístupnění investic	405
Zajistit přístup k informacím o trhu s biopotravinami	383
Zvýšit podporu / dotace do propagace biopotravin a ekologického zemědělství	272
Podpořit vznik odbytových organizací pro bioprodukty	271
Snížit byrokracii v rámci podmínek pro ekologické zemědělství	267
Povinné zavedení biopotravin ve veřejném stravování (jesle, školky,...)	235
Zvýšení dotací pro farmy zpracovávající ekologické produkty	216
Posílit poradenství pro ekologické zemědělství (s důrazem na zpracování)	194
Podpořit výzkum v oblasti zpracování a marketingu biopotravin	122
Jiné – uveďte:	20

¹⁾ Vzhledem k tomu, že byla možnost uvést až 3 důvody v pořadí dle priority, byla první odpověď násobena hodnotou (tj. váhou) 2, druhá váhou 1 a třetí váhou 0,5.

Zdroj: Statistické šetření ÚZEI 2009; data od 930 subjektů

V rámci odpovědi 11 „Jiné doporučení“, byly zmíněny následující návrhy:

- podpora nabídky biopotravin ve společných stravovacích zařízeních,
- podpořit dotačně biopotraviny s cílem snížit jejich cenu pro spotřebitele,
- podpořit dotačně prodej biopotravin,
- podpořit "nějak" prodej biopotravin tuzemské produkce v supermarketech,
- rozšířit síť obchodů s biopotravinami,
- podpořit / zajistit kvalitní a dobré společnosti pro prodej / odbyt biopotravin,
- podpořit "nějak" mezičlánek mezi producentem a spotřebitelem,
- zajistit propagaci bio produkce v ČR,
- zlepšit jméno EZ a tím zvýšit poptávku po biopotravinách, nejlépe českého původu.

Závěr

Údaje prezentované v této zprávě jsou získávány díky finanční podpoře a zájmu MZe mít k dispozici aktuální statistické informace o EZ v ČR. Dále také díky ochotě kontrolních organizací nám se sběrem těchto informací pomoci. Zatím je sběr dat prováděn na všech ekofarmách, tedy v roce 2009 u zhruba 2 700 ekozemědělců.

Důvodem sběru těchto dat je jednak snaha získat podklady pro vyplnění povinných statistických výkazů o EZ pro Eurostat a dále mít k dispozici údaje potřebné pro popis reálné situace v ekologickém sektoru a hodnocení státní politiky pro EZ. Jen pro informaci v roce 2009 bylo zažádáno o více jak 980 mil. Kč pro EZ z titulu „Ekologické zemědělství“ v rámci agroenvironmentálních plateb. K této částce je třeba příst další finanční prostředky žádané z ostatních titulů AEO zejména titulů v rámci „Ošetřování travních porostů“. Výše těchto plateb směřujících také do EZ je odhadována na cca 200 mil. Kč. Nově mohou také subjekty registrované v EZ čerpat bodové zvýhodnění u dalších opatření v Programu rozvoje venkova v rámci osy I a III. U těchto pěti opatření bylo subjektů z EZ zažádáno v roce 2009 o dalších zhruba 850 mil. Kč. Z výše uvedeného je zřejmé, že mít k dispozici detailní informace o vývoji EZ je nezbytné k hodnocení dosavadní státní politiky a zejména k poskytnutí argumentů pro vynakládání veřejných finančních prostředků právě do ekologického sektoru.

Sběr výše popsaných informací bude pokračovat i v dalších letech v pravidelných ročních intervalech s tím, že je snahou doplnit tato data o marketingové a dále ekonomické ukazatele pro EZ, které nejsou zatím dostupné v potřebném rozsahu.